

Baptismus quo nunc utimur, modò non absit fides, arca nimirum foederis, sinúsque salutis tutus. Atque ea quidem omnia contingunt nobis Christi cùm benignitate, tum potentia, tum mirabili illa sua incomprehensibiliq; , atque ipsis infernis spiritibus extimescenda cum patre æqualitas, Qui est in dextera Dei, profectus in coelum, subiectis sibi angelis, & potestatibus, & uirtutibus. Sic Paulus quoque de patre loquens, Suscitans illum, inquit, à mortuis, & constituens ad dexteram suam in coelestibus super omnem principatum, & uirtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo, sed in futuro: hoc est, Si quod aliud est nomen spirituum quod ignoramus, reuelandum tamen in futura uita. Ac omnia demum subiecit sub pedibus eius: ut qui omnia (tanta est Christi potentia) in omnibus adimpleat, satisq; pro omnibus sit rebus.

C A P. I I I I.

CHristo igitur passo pro nobis carne, & uos eadem cogitatione armemini.

Maxima ea omnium esset in homine ignorantia, atque error, illius nolle in toto uitæ suæ cursu tum memoriam retinere, tum uitæ disciplinæq; uestigia & complecti studio, & moribus imitari, cuius beneficio se intelligit omni ab errore animi reuocatum esse, atque ex morte ad uitam felicissimè restitutum. Hisce enim simul collatis eum unum esse iudicat, qui potentissimus omnium sit atque sanctissimus: cuiq; salutem cùm suam, tum omnium hominum iri commendatum oportere: quemadmodum ab ipso illam omnes excellentissimo quondam uel ipsis æternis beatisque spiritibus haud plenè cognito & acceperere mysterio, & nunc, uti solent

solent dona gratuita ab illo nisi prorsus ingrati esse uelint, profectam confitentur eamq; illi ferunt acceptam in cuius amore libentissimè conualescunt. Christo igitur passo pro nobis carne, & uos eadem cogitatione armemini. Is ille est, cui quicquid bonorum, quicquid uitalis uigoris inest in nobis, quicquid gratiarum, pacisq; atque animorum securitatis & uitæ obtinemus id totū acceptum illi referimus, ab eoq; ob præclarissima sui eximij amoris erga homines signa præterita, atque indicia suæ infinitæ potentæ cunctas beatè perfectæque uiuendi formas extrahere sperarèque didicimus. Quare ipso passo pro nobis carne, ecquid obstat quin & nos eadem qua ipse cogitatione, iisdemq; ipsis omnino armis atque eodem animi proposito armemur cū illo? Tuta semper fuit, atque hostium telis impenetrabilis armatura Christi. Qui sic armatur in congressu cum hostibus securus est, ac siue eminus, siue cominus res sit agenda, uictor ex acie discedit. Tolerantia itaque, atque in aduersis, mortisq; ipsa in acerbitate ac dolore excellentissimo cū fidei tum constantiæ protectus clypeo Christus, armatusque innocentæ lorica, atque ense accinctus iustitiæ, in medium cum hoste arrogantissimo sæuèque dimicaturus prodiuit circi: è quo uictor tandem ipso debellato, profligatoque illius imperio, atque extincta durissima illius tyrannide, excessit è uiuis: onustusque spolijs prostrati hostis captiuam secum duxit captiuitatem. Duo igitur tam periculoso in bello egit Christus: unum quidem, quòd nos ex hostium dominatu, duro illo quidem & insupportabili uendicauit: alterum, quo effectis iam liberis exemplum foret patientiæ: atque illos quibus deinceps utendum esset armis commonefaceret, docerètque bellandi modum, quod & fecit.

Quia

Quia qui passus est in carne, desijt à peccatis ut iam non desiderijs hominum, sed uoluntate Dei quod reliquum est in carne uiuat temporis.

Ergo, inquit, qui ad sui ducis exemplum corporeas afflictiones, mundiq; iniurias pacato tolerat animo: mentemque ad crucifigendas cum Christo appetentias, motusque rebelles animo perfringendos subiugandosque spiritui assuefecit, is absque dubio rebus hisce omnibus quibus ut plurimum obedire solent homines suppeditatis, uni soli adhæret Deo: cuius uoluntate fretus nixusq;, quod reliquum est uitæ, id Dei totum consecrat religioni. Quare danda est opera, & cunctis (ut aiunt) neruis contendendum, ut ne deinceps secundum concupiscentias, quibus humana corrumpi solet uoluntas, nostra traducatur uita: neque amplius conformes esse uelimus impuro huic seculo: sed Deo potius, atque sanctissimę illius uoluntati, qua eò nos uocat, seiungitq; à turbis, ut unuquisque nostrum uas suum possideat in sanctificatione & honore.

Sufficit enim præteritum tempus ad uoluntatem gentium consummandam.

Satis, inquit, nimium indultum est carni, satis concupiscentijs, satis seruitum est mundo: hoc est, nimium diu secundum uulgi uitam uiximus, illorum nimirum sectantes consuetudinem, qui perpetuo ueluti studio mali cùm sint,

In lasciuijs, in concupiscentijs, in uinolentijs, in comestationibus compotationibusque, ac nefarijs simulacrorum cultibus commarcescunt, uiuuntque Deo mortui.

Vnde

Vnde admirantur non concurrentibus uobis in eandem luxuriæ refusionem, blasphemantes : qui reddent rationem ei, qui paratus est iudicare uiuos & mortuos.

Res sanè tremenda, nostrū quemlibet tali iudici subijci oportere, qui tum uiuos tum uita functos dijudicaturus sit : atque illorum siue actiones, siue animi conceptus trutina (quod aiunt) expensurus aurificum. Esto suis in sancendis legibus, sententijsq; promulgandis homines cæco aliquo impediti iudicio conuieant atque errent : Deus autem ab omni errore humano remotissimus cū sit, omnia æquissima collibrat lance ac statera, cui libet quod suum est iustissimè tribuens. De uiuis, atq; de ijs, qui è uita excefferint à Deo Opt. Max. dijudicandis, tametsi de illis, quos Christi aduentus uel uiuos uel mortuos inuenerit, intelligunt plerique, de impijs tamen ac pijs hunc cursum totum orationis diuus interpretatur Augustinus, uel ob id maximè quod mox infertur, Propter hoc & mortuis euangelizatum est. De illis enim, qui iam è corpore demigrarunt, id minime dici posse arbitratur, cū hos asserit in carne iudicari. In hac, inquit, uita mortuis (hoc est, infidelibus & impijs) euangelizatum est, ut cū crediderint luant pœnas carne, ut mos est hominum : cæterum uiuant Deo spiritu. Siquidem id humani prorsus est iudicij, ac potestatis, homines pœnis corporeis ob commissa scelera mulctare, nihil præterea. Dei uerò proprium est, atque excellentissimæ illius naturæ conueniens, aut parcere, aut multa affectos afflictosque uiuificare, ac spiritu ad se trahere : idcirco additur ab apostolo,

Propter hoc enim & mortuis euangelizatum est, ut iudicentur quidem secundum
 m homin

homines carne, uiuant autem secundum Deum spiritu. Omnium autem finis appropinquauit.

Totum sanè bonum hominis in interioribus locatum est animæ recessibus, & si carne atteri contingat & corrumpi. Id dicit Petrus, ne à resipiscentia, & spe uenię ob facta illa quorundam improba, propter quæ à Deo uera uita se ultrò abdicarunt, exterreat. Hi uerè mortui sunt, licet in corpore adhuc uiuant bene lauto & omentato. Hi, inquam, in sinu fortunæ lasciuientes, perquàm maximo detinentur animi stupore & admiratione, cùm nostra cernunt temperantia suum damnari luxum. Mirantur dico, ac tanquam de re insolita & peregrina obstupescunt, ad suam nos illam fermè uniuersalem uoluptatum refusionem, exuberantiámque deliciarum non concurrere: immò huiuscemodi suam ipsorum uitam tam suauem, tam delitiosam uti anguem exhorrescere auersariq;, ac nostra damnari frugalitate atque usu rerum earum, quibus in Deum continenter ferimur, illiq; unimur. Luxuriæ nomine omnem luxum, intemperantiámque uitæ intelligit: ex qua infinita oriri solent desyderia: ex desyderijs uerò, & concupiscentijs monstra illa naturæ corruptæ, uinolentiæ scilicet, comestationes, comotationes, nefariusq; idolorum cultus, atque illa tandem omnia, quæ in sapientiæ libro legimus: Omnia, inquit, cõmissa sunt: sanguis, homicidium, furtum, fictio, corruptio, infidelitas, turbatio, periurium, tumultus, bonorum uerorum obliuio, animarum inquinatio, nuptiarum inconstantia, mœchia, impudicitia. Qui igitur tam uasta premuntur uitiorum mole ac sarcina, de nostra obmurmurant integritate, detrahunt innocentia, atq; à congressu proborum tanquam à re, suo à proposito remotissima, ac

ma, ac noua omnino abhorrentes, quicquid in buccam uenerit de illis obloquuntur (blasphemantes ait) atque effutiunt. Verùm hæc omnia risu digna censenda sunt, simulatque omnium rerum finis appropinquauit. Per ampla hæc est proborum consolatio, cùm recolunt cursum ad mortem celerem esse ac breuem : uitæ uerò adeptionem ad optionemque diuturnam, atque æternis conclusam limitibus. Præterit certè perinde ac rota figuli uita hominis, fugitq; ueluti umbra serotina quicquid uiuitur in hoc mundo. Tunc finis (ait Paulus) cùm tradiderit regnum Deo ac patri, & cùm euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & uirtutem: hoc est, cùm superbissimum abstulerit hominum dominatum, dæmonumque tyrannidem & imperium debellauerit Christus, tunc finis erit uniuersi. Sunt ex Græcis qui finem hunc, cuius meminit Petrus, ad Christum referant: utpote qui ut certa est origo rerum conditarum, sic earundem, potissimum autem fidelium sit finis scopusque haud dubius: cui conformes fieri par sit eos, qui ad illius attinent religionem, quæ in unione maximè cum ipso, quæ in hac etiam uita per assiduas contemplationes obtinetur, est posita: unde infertur,

Estote sobrij, & uigilate in orationibus.

Idem fermè in Luca legimus: Vigilate, inquit, omni tempore orantes. Oratione quidem sedula ac pura fit anima Deo similis. Quare non iniuria à Petro est dictum, Vigilate in orationibus. Sed illud considerandum, sobrietatem non inediam necessariam esse in oratione: illa enim mens uegeta fit & uiuax, hac iners, languida, ieiuna. Animo itaque estote præsentis, inquit, atq; insomni cùm Deum oratis, tantum abest ut à crapula suffocetur cor uestrum ac somno.

Ante omnia autem mutuam inter uos

m 2

charit

charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum.

Videtur interpres non uidisse scopulum, in quem nostri æui homines incurfuri erant, cùm transtulit, In uobismetipsis: quasi Petrus asserere uoluerit cuiuslibet charitatem à seipso (sic loquuntur) incipere debere. Alioqui quomodo perdam pecuniam, ut ait Salomon, pro fratre meo & amico si sic uiuitur inter homines, ut sua quilibet in primis curet commoda neglectis alienis? Amor enim uerus ignorat modum in amando, nec ad suas magis quàm ad aliorum mouetur commoditates. Quapropter is prorsus uim ueri amoris ignorare uidetur, cui ita est persuasum, ut charitatem suo ab utili potissimum metiri debeat. Agrestis nimium istiusmodi est persuasio, atq; animi parum ciuilis, ne dicam Christiani. Sancitum fuit igitur lege olim æterna, ut mutuis inter se officijs, atque obsequijs certarent homines, altérque in alterius procurandis commodis, auertendisq; periculis ac damnis studiosus esset: unde uerissimè à sene sancto est dictum, quòd charitas operit multitudinem peccatorum. Sic Iacôbus: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiaë suæ, saluabit animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Is omnium maximus est Christianæ dilectionis finis & effectus, ut qui illam perfectè obtinuerit Deo gratissimus esse censeatur: illiq; sua omnia, siue quæ ad animum spectant, siue quæ ad mores, probentur. Cùm igitur ad eum se habeat modum, uiuâtque in Dei amicitia perseuerans quispiam, quâ poterit unquam labe aliqua peccati grauioris premi, affligiq; culparum sarcina? Si peccat (ut peccare & sæpe, & nonnunquam enormiter, uidemus hominem etiam iustum quoad in corpore hoc uiui datur fragili & caduco) à gratia tamen tegitur: & ne peccatum

eatum appareat, benevolentia Dei mirabili cooperitur. Non displicet autem quorundam interpretatio, qui clausulam hanc, encomiúmque charitatis istud sic explanant, ut operimentum illud ad proximi peccata referant: nam vim eam amoris spiritualis esse affirmant, ut peccata, quæ semper præstò adsunt, quæq; ab alijs fermè patrantur, ne palàm fiant, obtegat & suffocet. Quod sanè à Salomone scitè admodum scriptum fuit, cùm scripsit Odium iurgia concitare, dilectionem autem multitudinem obtegere peccatorũ, nedum unum aut alterum. At tu præclarissimum huiusce generis amoris erga alios finem contemplare: Scimus (inquit Ioannes) quod translati sumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres.

Hospitales inuicem sine murmuratione.

Is inter cæteros unus est præcipuus dilectionis, benevolentiaeq; mutua fructus, quem antiquos etiam à Dei religione extorres adamasse, deque illo optimè sensisse legimus. Ait Plato, hospites omnes à Deo esse. Verùm tam grata Dei oculis beneficentia animo exercenda est tum hilari, tum liberali: ne inuiti, obmurmurantesque illud agamus, quod ultrò agere debemus. Hospitalitatem, inquit Paulus, nolite obliuisci. Tantum hi, qui amicorum hospitio benignè suscipiuntur, ex illis minus sint, de quorum moribus sic legimus in Ecclesiastico, Vita nequam hospitando de domo in domum. Ergo tessera hospitij ab antiquis frequentata, nobis debet esse modestia pudorque: ne hospiti de suo aliquando hospite illud audire contingat: Hospitabitur, inquit, & pascet, & potabit ingratos, & ad hæc amara audiet.

Verùm unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes,

m ; sicut

sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.

Hæc omnia nobilissimæ sunt sancti amoris partes, ac membra. Vt quisque (ait) munera à Deo accepit, ita cum alijs communicare non recuset: illud cogitans, se istiusmodi donorum administratorem esse, atque œconomum, non autorem aut dominum. Ad hoc enim sibi ea data à Deo esse, quò ex ijs alios iuuet non sit nescius: neque alijs ea inuideat, quæ propria illorum sunt. Vt quidem tam liberali domino uisum est suis cœlestibus ornatur bonis: tantum abest, ut à nobis bona illa esse atque ex nobis oriri opinemur. Nemo itaq; id arroganter, quod suum neutiquam est sed aliorum, sibi uendicet: sibiq; iccirco creditam esse pecuniam arbitretur, quò in sudario illam ociami sinat. Sunt eæ quidem ad nostros inter nos magis conciliandos, adglutinandosq; animos occasiones præstitæ à Deo. Qua de re cum uaria multipliciâque, atque propemodum infinita sint Dei dona hominibus collata, bona ea fide ab ijs, quibus credita sunt, impartiri debent alijs, qui id appetunt quæruntque.

Vnde si quis loquitur, tanquam sermones Dei loquatur.

Id sanè cum pacis tum nanciscendæ salutis optatæ in Deo fundamentum esse existimamus: cum illi, quorum interest alios erudire, uulgòque doctrinam nostræ religionis, tradere, atq; exponere, haud sua quidē somnia commentæue afferre studeant: sed Dei ipsius legem, in legéque illius uoluntatem, quantum fas est homini, aperire. Ea itaque sit, serueturque in disseminanda Dei doctrina & maiestas & ueritas, ut auditor à Deo illud esse organum, quod audit, persentiat.

Ad

Ad hæc si quis ministrat, tanquam ex uirtute, quam suppeditat Deus, ministret: ut honorificetur Deus per IESVM Christum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Permulum sanè interest qua quis ratione aut animo, in pertractandis rebus potissimum alienis utatur. Fultus enim illius autoritate, cuius negotia ministrat quispiam, rarò sui eum obsequij pœnitere necesse erit: quippe qui alterius ope subnixus & administrat, & res gerit alienas. Tectus itaque sui domini potentia atque autoritate, quæcunque agit, ea rectè agere ab omnibus iudicatur: excusatúrque ferè, etiam si in aliquo deerrare à recto uideatur: & præsertim si cum studio illo ac labore assumpto pro alijs coniuncta sit probitas, atque animi rectitudo. Nihil certè humanis in rebus tã præ se ferre arbitror pacatissimum futuræ uitæ statum, quàm si optimo principi optimi contingant ministri, qui omnia iuxta sui domini uoluntatem, quæ recta esse debet, expediant: amèntque magis in tam ampla rerum mole ferenda sui domini honorem, ac subditorum commodum, quàm propriam utilitatem. Haud rarò quidem accidit sæuos nos adeo magistratus rapacésque experiri: atque in explicandis subditorum causis, tam uel inertes, uel tumidos, uel fumum etiam (ut est adagium) uendere solitos: ut satius omnino uideri posset, minusq; incommodum, populos à principe regi malo & iniquo, ministris tamen æquis & commodis, quàm contrà sub bono principe nefarios experiri ministros. Tantum id cupimus, ne principes naturaliter boni, sua interdum propria abusi facilitate connueant in meridie, cæciq; illis in rebus esse uelint, ubi oculatissimi esse debent.

Nam nolle uidere quæ uideri oporteat, idem omnino peccatum esse quis non iudicet quo ille arctetur, qui & sciens & prudens labitur atque errat? Si quis igitur à Deo est electus suarum rerum dispensator in terris, ut quidem ad tam nobilem inexpectatamque electus est functionem, à tam præsertim excelso potentiq; domino: ita se ab eo uim omnem exequendi, quæ iussa sunt, accepisse suis in actionibus præ se ferre debet. Quicquid profectò honoris, quicquid laudis, quicquid gloriæ, quicquid meriti tandem sua illa in dispensatione nancisci potest, id totum ad Deum, cuius administer est, & referat & effundat. Nam quemadmodum suam impartitur Deus benignissimè donorum copiam: sic in eisdem illis ipsis dispensandis communicandisq; cum cæteris uim ultrò suppeditat, additq; animum, & uirtutem. Quibus sanè rebus qui rectè uti sciunt, hi suis in explicandis negotijs, causisq; interdum difficillimis, atque arduis diffiniendis, se ueros Dei esse ministros & dispensatores ostendunt: non tyrannos, dispensatoresq; rerum sibi creditarum, quæ bona fide tractari debent & syncerè. Ita de legibus condendis censendum erit, quæ ab humano minimè prodire debent iudicio: sed habita in primis diuini honoris ratione. Munia itaque omnia, quæ sunt dona Dei, purè fidehq; animo exequenda sunt.

Vt in omnibus honorificetur Deus per
I E S U M Christum.

Perspecta enim in ministro integritate ac fide, dominum uti autorem in seruo illo frugì laudare consuescimus. Verùm neque ille, qui ob rectè acta laudari solet, in se (si sapit) rectè factorum laudem, sed in Deum, cuius est minister, refundi appetat: neque quærat gloriam in re non sua. Cæterùm quomodo nostris in actionibus
honorand

honorandus sit Deus, ita definit Chrysoftomus: Deo, inquit, gloria datur si concordēs, si compacti, si consentientes inter se fuerint credentes: si uno animo, unāque mente Deum laudauerint, si imbecilliores gestauerint, si quod abrumpitur membrum non neglexerint. Id certè genus laudis in terris quærendum est, uel solum, ne ex illis simus: censeamurq; illi fauere gloriæ, de qua sic Christus: Quomodo (inquit) credere potestis qui ab inuicem gloriam quæritis? Nimium id esset arrogantis animi ac superbi, id sibi quempiam uelle sumere quod Dei proprium est. Quare quæcunque nobis agere contingat, aut loqui, aut moliri animo, ea tali condita esse debent prudentia ac spiritu, ut laudem omnem in Deo & esse, & ad eum referri desyderemus, censeamusq; id totum perfectum iri per Christum: quo mediatore homo ferè Deus effectus est, ob gratias planè infinitas illi cælitus concessas. Vnde non absque ratione Christiformes nouo uocabulo appellantur credentes, tanquam qui in Christo uti proprio illorum fine conquiescunt: in illūmq; (id operante amore in primis) transformantur.

Charissimi nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem uobis fit, quasi noui aliquid uobis contingat.

Solent peregrinis, quocunque suum habeant iter, noua ubique fieri obuia. Iccirco facilè in rebus quoque parui momenti in alieno solo & patria admirantur. Quare (tametsi duriusculè) eo usus est uerbo interpretes Peregrinari. Nolite (inquit) admirari: multūmq; tanquam de re noua (ut solent peregrini atque extranei) commoueri, si ad exercitationem uestræ fidei uario aduersitatum æstu exploremini. Vocat Petrus aduersitates, feruorem, cuius ui solet Deus (uti solet auri-

m s fex

fex aurum) igne ardenti secernere, atque de illo periculum facere, cuiusmodi simus temperamenti periclitari. Et hæc est æterna quædam diuinæ erga nos beneuolentiæ significatio, sanctioq; uel ab ipsis primis cõditarum rerum exordijs coepta, diffinitumq; ab æterno in coelis fuit, eos omnes, qui ad capescenda bona coelestia cum Deo futuri essent idonei, in aduersa prius fortunæ ardore examinandos excoquendosque, & sic ad summum perfectionis apicem euehentos. Quocirca cùm aliàs sæpe in scripturis, tum potissimum apud prophetam ad hunc se iactat modum ecclesia: Sæpe (inquit) expugnauerunt me à iuuentute mea. Appellat enim suam iuuentutem ecclesia, ueterum sanctorum uitam quæ à iustissimo Abel coepta in Christum desijt iam anus facta: à quo sanè postea innouata regenerataque, illud primum (ex quo nouam iterum repetiuit infantiam) audire meruit: Nisi quis natus fuerit denuò, non poterit uidere regnum Dei. Quare exigua minimè ea esset mollicies animi, re de illa trepidare, quæ semper ab initio rerum fuit usui sanctis hominibus. Vide quid hac de re loquitur sponsa. Nigra sum, (ait) sed formosa filiæ Hierusalem, sicut tabernacula Chedar, sicut pelles Salomonis. Decolorauit, inquit, me sol: hoc est, æstus aduersitatum paululum me obfuscauit. Chedar porrò Ismaëlis filius fuit, habitauitque ut sacræ ferunt literæ in tabernaculis, & papilionibus aëris iniurijs expositis. Cæterùm de Salomone legimus, quòd fecit sibi de pellibus rubricatis (sæuitiam crudelémque impiorum naturam adumbrabat) tabernaculum, in quo delectabatur. Has itaq; uolubilis fortunæ uices tanquã res peregrinas, recensq; exortas ac nouas, exhorrescere, atque ob illarum inconstantiam exterrefieri peregrini prorsus animi est, atque extorris à Deo. Ait igitur: Nolite charissimi, ceu de re noua & insolita, ut so-

lent

lent peregrini admirari, si uos æstu uehementi aliquo turbidioris fortunæ (quod ad experimentum uobis fit) explorari contingat.

Imò potius in eo, quòd consortes facti estis calamitatum Christi gaudete, ut in reuelatione quod gloriæ eiusdem gaudeatis exultantes.

Cùm palam (inquit) fiet, reuelabiturque ea quæ nunc latet gloria uitæ immortalis: ad cuius possessionem non, nisi exantlatis prius turbis hisce præsentis uitæ periculofissimis, uocantur fideles, inenarrabili exultabitis lætitia. Dura certè atque amara uobis proponi, & ea quidem & sæpe & diu, quis it inficias? Verùm illud consolationi uobis debet esse non minimæ, quòd hunc ad modum, atque his omnino medijs, stimulisque concitatissimis ad perfectionem digni habemini, qui socij existime mini uitæ Christi, quæ uita in terris perpetua quædam fuit propter acerbitatem persecutionum & crux, & mors. Ferendum itaque pacato est animo & tranquillo illud totum, quòd cùm antiquis patribus tum Christo in primis necessariò ferendum fuit. Quid? Nónne oportuit pati Christum, & sic intrare regnum Dei? Eiusdem (inquit) gloriæ cum illo iam facti estis participes.

Quapropter si exprobramini in nomine Christi beati. quoniam quod est honoris, quod gloriæ & uirtutis Dei, & qui est eius spiritus super uos requiescet.

Absolutissima hæc est finitio, quòd qui probris ob Christi nomen affectus est, is uel in terris beatus censi debet. Quî (oro) non beatus is erit, si totius honoris, totius

tius gloriæ, totius quæ in Deo est potentia ac uirtutis fit confors & particeps, atque eiusdem omnino naturæ cum Christo? Transit penitus in animam iusti, in uenas, in neruos, in arterias, in ossa tandem ipsa uirtus naturæque Christi, ut uerum illud indubie esse experiātur, quo nos carnem ex carne eius, atque os ex ossibus esse, occultissimo asseuerat mysterio Paulus : quod nihil aliud præ se ferre censeo, quàm quod infertur à nostro autore. Et qui est eius, inquit, spiritus super uos requiescet. Is quidem Dei est spiritus idem omnino cum illo Deus : cuius afflatu, uigoréque & influxu qui animati sunt quomodo non dijerunt, ac filij excelsi omnes? Hi sunt nimirum effectus, is finis, is admirabilis incomprehensibilisq; uexationum pro Christo susceptarum terminus: hæc beatitudo nostra, hæc gloria, hæc uis omnis scopusque tolerandarum æquo infractoque animo aduersitatum ob Dei honorem tutandum in terris, ut deformis prorsus euadat anima in hoc etiam mundo, non solum in cœlis. Quod est, ut ille ait, in ipso esse, in ipso uiuere, in ipso moueri, atque quæcunq; obueniāt unum cum ipso esse. Quæ sanè omnia in illa Christi definitione comprehendisse mihi uideor: Nisi, inquit, manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis uitam in uobis. Satis itaque iam sit Dei uos habere spiritum in uobis tanquam in domicilio charissimo quiescentem : simul atq; quicquid honoris, quicquid gloriæ, quicquid uirtutis, & quicquid tandem est Dei spiritus uestrum factum est, atque in uobis requiescit : si tamen Christi passionibus, ut idem inquit Petrus, communicaueritis.

Tantum nemo uestrum patiatur, ut homicida, aut fur, aut maleficus, aut tanquam curiosus alienorum inspector.

Notat

Notat hîc Petrus quorundam curiositatem in his maximè rebus, quas nihil ad se pertinere cùm non sint nescij, in illas tamen (quò quempiam calumniari possint) oculatissimi sunt inspectores: quod animi certè parum quieti signum est, & illiberalis: immò hominis, ut ait Oecumenius, ueteratoris ac dolosi, facilisq; & prompti ad omne malum. Replicat fermè Petrus quæ in superioribus scripsit. Si, inquit, ob malefacta affligimini, quæ uestra gloria? Sed si quid patimini propter iustitiam, beati: unde sequitur,

Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine: quoniam tempus est, ut incipiat iudicium à domo Dei.

Iudicium iniurias mundi uocat & flagella, quorum scalpro ac ferra proborum uitam exerceri & expoliri, benè multis intuemur exemplis. Sic æterno uisum est patri, ut sui in amplexibus crucis & uiuant & moriantur: alieni uerò, parumper quasi quàm illi probiores, intacti ut uiuant: quorúmque filij sicut nouellæ sunt plantationes in iuuentute sua, filia eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi: ad hæc, Promptuaria eorum plena. Huius quidem consilij diuini atque imperscrutabilis decreti interpretem fuisse Hieremiam censeo cùm illius lego uaticinia. Hæc dicit dominus (inquit) Deus exercituum: Bibentes bibetis: quia ecce in ciuitate, in qua inuocatum est nomen meum, ego incipio affligere: & uos (impios alloquitur) quasi innocentes & immunes eritis? Non eritis immunes. Iam igitur tempus est, instátque ætas, ut filij Dei ante alios discutiantur, examinenturque exactè: & flagris, & angustijs eo interdum infestioribus, quòd ab illis, qui pessimi

mi omnium sunt, irrogantur. In isto, in isto, inquam nomine ac parte quòd Christi sectatores sitis gloriemini. Non uos pudeat pigeátque Christiani nominis: neque eorum, quæ pro istiusmodi professione uobis ab improbis & sæua, & amara inferuntur. Immò potius gloriantum uobis est, quòd digni existimemini, qui pro nomine **I E S U** contumelias subeatis, milléque quotidie mortibus distinemini. Clamat certè Paulus, Ego stigmata domini mei **I E S U** Christi in corpore meo porto. Insignia sunt hæc quidem militiæ Christi symbolaque sanctiora, quàm ipsæ iam sint cruces, quibus nostri utuntur milites in castris. An uerò hi qui crucis tessera ab alijs discernuntur in acie militari, ea agant, quæ illi agere solent, qui tam salutari insigniti sunt nota, ipsimet iudicent, simul ac iam palam factum est, quàm sæuo, quàmque atroci se habeant modo in castris, in hospicijs, in templis, in medijs ipsis uallis atque obsidionibus. Perstillât iam astra ipsa lachrymis ob ea & dira, & horrenda, quæ fiunt in terris ab ijs, qui in armis sunt. A nobis uerò immortales agenda sunt gratiæ Deo, qui nos adeo in sublime euexit, amauitq; , ut Christianos esse uoluerit: iusseritq; suppeditato mundi regno eam nos uiam terere, quam illius potissimum pertriuuit unigenitus cuius euangelium non erubesco, clamat Paulus: clamant & cæteri, quibus crux sapit suauius quàm Luculli deliciæ. Quærit magnus Basilius, Quî fit quòd iudicium istuc à domo primum Dei incipiat? Naturaliter, inquit, his qui nobis familiarissimi sunt magis indignamur, cùm in nos peccauerint. Deo autem non alij familiares magis sunt quàm fideles, qui complent domum Dei, quæ est ecclesia: ideo & primum, & interdum grauius, quàm alij suarum culparum luunt poenas.

Verùm si primum à nobis, quis finis eorum

rum qui non credunt Dei euangelio? Si iustus uix saluabitur, impius & peccator ubi comparebunt?

Multæ sanè tribulationes iustorum sunt, inquit Dauid: uerùm de omnibus ijs liberat eos dominus, atque in tuto ponit, abscondens illos in abscondito tabernaculi sui. Nam nouit dominus uiam iustorum, iter autem peccatorum peribit. Spe quidem salutis puniuntur pij homines in hoc mundo: funditus uerò delentur impij: de quorum irreparabili interitu sic in Ezechiele legimus: Interficite eos usque ad internecionem: omnem autem super quem uideritis Tau, ne occidatis & à sanctuario meo incipite: hoc est, ab illis qui templo seruiunt. Quare Septuaginta, A sanctis meis: uertunt. Cæterum Tau, quæ est extrema litera Hebræis, crucem præterdit. Si igitur tam seuerè castigat suos dilectos filios Deus, facile iudicare poteritis, quis finis, quis exitus, quæ tormenta tandem maneant illius hostes. Et si iustus tam difficulter uitam hanc transcurrit sine infortunijs & flagellis: ubi locus erit ijs qui contradicunt (unde iustitia hauritur) euangelio? Id dictum mutuatum uidetur à prouerbij Salomonis: Si iustus, inquit, in terra recipit, quanto magis impius & peccator? Si cæditur pius, impius ubi manebit? Quando itaque (horrendum) tanto impulsu concutiuntur fideles, ac nutant: quomodo poterunt consistere hi qui fide carent? Si qui piè uiuunt, tanto labore & periculo perueniunt ad portum salutis, quò fures? quò parricidæ? quò hypocritæ? quò adulatores? quò hi qui mundum Deo anteponunt, aliquando deuenient? Qua rursus facie? quo ausu perfricatæ frontis homines ante Dei tribunal cùm dies illis dicetur, comparebunt? Causa certè cadent, neque resurgent impij in iudicio.

Itaque

Itaque & hi qui patiuntur secundum uoluntatem Dei: fideli creatori commendent animas suas in benefactis.

Suprà, Melius, inquit, est ut beneficientes, si Dei uoluntas fuerit: hoc est, simulatque Dei est uoluntas ut sui electi transeant per ignem & aquam; anteaquam educantur in refrigerium, ferant toleranter, suas tradentes animas in illius manus qui eas condidit. Si absque tua is cura (ô homo) aut opera cùm nondum esses te creauit, recuperauitq; amissum: num te sua ope recuperatum deseret? Tantum illud cupit altissimus, ne tam sublimi affectus beneficio deses uiuas & ociosus, cessesq; ab eisdem operibus illis, quæ tuam erga ipsum testari possint cùm fidem, tum uirtutem. Igitur qui Deo autore uexantur in hoc mundo, ne(oro)perterriti retrò abeant, desperentque: quin potius animosè quæ ferenda sunt ferant, deponantque animas suas sic malè habitas apud Deum illarum creatorem: qui fidelissimus omnium depositarius cùm sit, non finet eas, quas tam carè emit, è manu sua elabi & perire, modò in benefactis certam suã faciant electionem quotquot uocati sunt ad uitam.

C A P. V.

Seniores qui sunt inter uos, hortor con-senior, & testis passionum Christi, & eius quæ reuelanda est gloriæ communicator: pascite qui in uobis est gregem domini.

Breuitè quæ in primis ad officium spectant illorum, quibus regendarum animarum credita est prouincia & cura à Deo, in medium adducit Petrus. Nouerat enim tantus pater quàm grauis sarcina atq; onus esset
animarum

animarum rectio: quæ tamē sic inconsultò ab omnibus fermè ambitur & quæritur, quasi nihil intersit bouésne aut sues sub te habeas, an animas ratione præditas, & tam caras Deo, ut pro illis recuperandis proprium exposuerit filium, penéque neglexerit. Hi certè errant, qui tam temerariè inconsultòue ad ea petenda se ingerunt, quæ pudenti minimeq; ambitioso accipienda sunt animo. Sed hi magis & errant, & digni multa sunt, qui dant, nihilq; referre arbitrantur, utrúmne is qui præponi alijs debeat bonus sit sutor, fabérue, an bonus in administrandis rebus illis, quibus fulcitur probitas, decorq; uirtutum comparatur atque alitur, uel custos, uel ratiocinator. Stolidi nimium est hominis iudicium, uelle tabulam penicillo indocto conspurcare, pictorq; antequam pictor sit appellari. Secus enim periculum esset, ne pro abiete aut orno myricam, pro boue laceratam, aut pro musca aut uespa uel crocodilum, uel etiã onagrum, aut elephantem pingeret. Gregorius Nazanzenus, uir grauisissimus & sanctus asserit foedissimum eum esse usum in promouendis animarum custodibus: nisi qui promouendi sunt sui admoniti officij, purgari prius studeant, sic deinde purgare: Sapientiam, inquit, discant, & ita sapientiã doceant: illuminentur primùm, deinde illuminent: sanctificentur, & alios postea sanctificare curent. Quid certè sibi uelint qui secus actitant, me fateor ignorare, simulac uideo in hunc concurrere errorem & doctos, & indoctos: hos quoque, qui ob infinitam sibi datam à nescio quo fato potentiam ridere solent omnia, & contemnere. Hi itaque qua uti debeant moderatione in gubernandis suæ fidei creditis gregibus audiant à Petro, qui suam istiusmodi admonitionibus concludit epistolam. Seniores, inquit, hortor. Vocat seniores, presbyteros seu episcopos. Aliàs enim nulla erat harum uocum distinctio. Seniorum itaque nomine

puto omnes intelligi, qui alijs præfunt, quorúmque interest animas sibi commendatas uigilanter custodire. Ego, inquit, iam senex, & ille quidem, qui quotidianis exerceor pro Christo contumelijs. Ego (inquam) ille, qui proprijs uidi oculis afflictum Christum, lacerum, consputum, irrisum, cruci tandem appensum, & crudelissimè interemptum: & ille, qui ut morti interfui illius acerbissimæ, ita præfens fui gloriosæ illi in monte uisioni, umbræ nimirum futuræ in cœlis gloriæ in Christo, sic meos hortor condiscipulos & conseniores:

Pascite, qui in uobis est gregem Christi: prouidentes non coactè, sed spontaneè, neque turpis lucri gratia, sed promptè: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.

Hoc est, ut sitis exemplaria gregis, uitæque uestra sit quoddam expositum uulgo, in quod prospici debeat ab omnibus, speculum: & illud quidem absterfissimum ac purum. Sit, inquam, uita uestra tanquam cœlestis quædam idæa, unde sumant bene recteq; uiuendi normam hi, qui à uobis, tanquam figmentum à figulo, aut à plasmatore plasta informandi sunt. Vide quid Paulus grauißimum illum iuuenem, episcopum tamen, moneat: In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate. Cæterum clericos uocat fideles, qui & fors domini dicuntur, & hæreditas. Sic Paulus: Cooptati sumus in sortem filiorum Dei. κληρονομία enim fors est. Pastores hi igitur animarum uerè dici debent, qui in primis, uti olim Aaron, uocati sint: uocati uerò atque rogati, oneri sese trepidè submittant: & quandiu uiuunt nihil prius habeant, quàm gregem sibi creditum, quæ uerbo, quæ spiritu, quæ cibo
etiam

etiam, atque alimento corporeo (si re sua indiget) pascant atque alant. Tantum uerò abest, ut se principes, aut reges, aut dominos gregis esse opinentur: ut se quoque indignos ducant, qui inter oues Christi ueri pastoris adnumerari debeant. Ad hæc, non solùm ab ipso turpi expetendarum rerum questu alieni esse debent præfules: uerùm etiam ab omni questus suspicione remotissimi adeo sint, ut ne nomen quidem ipsum turpis lucri sine ingenti animi commotione audire possint. Nouerint enim auaritiæ comitem esse tyrannidem. Scitis, inquit Samuel ad suum clerum, quòd nullius unquam bouem aut asinum ab ullo uestrum acceperim. Quem iunitatus hac in re Paulus sic Ephesios alloquitur in Actis Lucae: Argentum, & aurum, & uestem nullius concupiui. Postremò uerò quicquid in commodum subditorum agi poterit, id totum ultrò agant, atque ex animo, mentèque expedita, libera, fixaque in Deo, cuius se uices gerere in terris, non tam effusè gaudeant, quàm ne aliquando malæ fidei custodes habeantur sanequam timeant. Cæterùm quod noster interpres uertit *Voluntarie*: ex Græco legimus *Prompte*, seu *propensis animis*: ut quanta hinc debeat esse hilaritate præditus suo in exequendo officio antistes, atque animi propensione in subditos, intelligi possit. Quod porrò nos legimus *Secundum Deum*: tametsi in Græco non habetur: suo tamen, & eo quidem sanctissimo non uacat sensu, ut tunc maximè, potissimùmque secundum Deum aliquid à nobis agi iudicetur, cùm Dei honor pro fundamento rei agenda statuitur: qui honos permaximus censerì decet, si recta, si flagrans, si uigil habeatur cura de ouibus nobis commissis. Siquidem quilibet antistes greges quidem habet, sed domini: quos iccirco à summo sibi commendatos esse pastore non ambigat, ut illos pascat, ut riat: non ut deglubat, lanàque abrafa iugulet. Itaque

episcopi ministri sunt ouium Christi, nō domini. Pasce, inquit Christus Petro, oues meas, non tuas. Atqui Deus posteaquam in Ezechiele correxit ignauiam pastorum dicens, Væ pastoribus qui pascunt semetipsos: adiecit, Ego pascam oues meas, & ego eas accubare faciam, & pascam illas in iudicio: hoc est, recta eas ratione atque amore pascam: quod illi non faciunt.

Et cū apparuerit princeps pastorum percipietis immarcescibilem glorię coronā.

En merces illorum qui bene præsunt ecclesię, corona scilicet glorię immarcescibilis. Cū igitur apparuerit manifeste pastor ille, qui nunc inter nos, immodò intra nos latet, reddet suis coronam, non ex corruptibili serpillo, narcissoq; aut amaraco contextam: sed glorię, sed diuinę claritatis, sed ipsius naturę Dei, æternę, incorruptibilis, immortalis. Id præmium, ut hęc legis, pastorum est à summo ueróque pastore electorum: qui, ut iussum est, suam expectare debent mercedem à domino gregis, non à grege ipso. Illi quidem (ait Paulus) corruptibilem coronam accipient, nos incorruptam.

Similiter iuniores subditi estote senioribus.

Sint præsules, ut dictum est, circumscripti: quibus cū subditi ultrò parent dicto, nihil optatius in mundo: omnia quidem secundum Deum tunc fiunt. Ibi pax, ibi amplissima inter fideles charitas, ibi mutua reuerentia, ibi tandem gaudium in spiritu sancto. De senibus etiam omnibus in communi id dici posse arbitror: siquidem suus ætati illi semper debetur honor ob longum rerum usum & experientiam. Cum annis enim crescit ut plurimum prudentia ac uitę integritas. Vnde sic Ioannes sua in epistola: Scribo, inquit, uobis patres, quoniam cognouistis

gnouistis eum qui est ab initio : hoc est, uita uestra illis in rebus annis pubescentibus uersata est, quæ notitiam uobis Dei perfectam attulere : tantum abfuit, ut in friuolis omnino rebus, aut turpibus & uanis, uestra attrita fuerit iuuentus. Eximia sanè tunc fit auditorq; harmonia, cum mutuis certant inter se officijs, & superiores & inferiores. Hi quidem honore & reuerentia, illi amore & custodia : hi ueris ab animo profectis obsequijs suis simpliciter obediunt senioribus, illi autem ea accipiunt animi demissione subditorum obedientiam ac pietatem, ut ueris conuenit pastoribus, qui se haud suas, sed alienas sub se habere oues non ignorant. Hic certè quemadmodum rebellioni locus extat nullus, sic neque tyrannidi, nec imperio tumido & fastuoso: quare commodum additur,

Omnes inuicem humilitatem insinuate: quia Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Vult pari utrosq; passu humilitatis incedere : quoniam Deus mirabili antiquorum exemplo præ se semper tulit, quanto sibi esset stomacho homo superbus & arrogans, quantaque prosequeretur dilectione ac fauore illos, qui demisse de se sentientes, nihil tam in uita appetent, quàm ne aliquando se alijs præponi contingeret. Cupiunt sanè & hi quoque præesse, sed suis proprijs appetentijs, suis cupiditatibus, suis illis (quæ nunquam nisi cum uita finiri possunt) occultissimis, in medullisq; animæ ingeneratis uariarum rerum, deliciarumq;, tum odiorum, amorumue aut efferarum uoluptatum titillationibus, obscœnisq; motibus & effrænis. Id persentens Petrus, hortatur humilitatem inter nos seri, aliq; mutuis cum superiorum tum inferiorum officijs atque obsequijs. Vide quid Paulus (qui Corinthijs scribens, se
n 3 illis

illis imitandum proponit) dicat: Nō enim nos ipsos prædicamus, sed **I E S V M** Christum dominū nostrū, nos autem seruos uestros per **I E S V M** Christū. Intransi olim Petro (ut ait Lucas) Cæsaream, Cornelius occurrens pedibus se eius humiliter strauit: & ille leuauit eum dicens: Surge, nam & ego homo sum sicut & tu. Id autem agit superbia, quòd eò adigit insanix hominem nonnunquam ineptissimum & stultum, ut se plusquam hominem esse somniet, fingatq; se rem quandam nouam esse, atque insolitam è cœlis lapsam. Hæc sanè monstra quotidie nobis obuia iam fastidimus. Quare hisce omis-
sis, uos quibus cordi atque usui est Christi uita, quæ humilitate constat maximè,

Humiliamini sub potenti manu Dei, ut uos exaltet in tempore uisitationis: omnem sollicitudinem uestram proijcientes in eum: quoniam ipsi cura est de uobis.

Sensus: si ignobilitas, atque ut uobis uidetur tyrannis illorum, qui rerum potiuntur inter uos, suadere uobis uidetur, ne talibus subijciamini: at saltem Dei habitatione, qui sic statuit, quiq; potentissimus est iudex humilitatis, illis parête. Fingite uos Deo, non hominibus obedire. Freti quippe fortissima Dei manu, qui humilibus fauere solet, quū unquam superborum imperium ac dominatum timere poteritis! Ille ipse quidem Deus spectator pugna uos sic oppressos euehet aliquando ad feliciorum statum, suoque tempore illi soli noto uos intuto collocabit: tantum curas uestras omnes, atque anxiam futurorum sollicitudinem, apud illum deponere ne differatis. Ipse enim amat uos, iccirco & uos & res uestras diligentissimè curat. Non potest enim non uos tutari, quos ut filios & diligit & amplectitur. Sic Paulus:

lus:

lus: Nihil solliciti sitis: sed in omnibus, oratione & obsecratione, petitiones uestrae innotescant apud Deum. Hæc est uera philosophia, quicquid accidat niti Deo. Quare sapientissimè, ut cætera, illud fuit à propheta traditum: Iacta super dominum curam tuam, & ipse te sustentet: non dabit in æternum fluctuationem iusto. Clarius forsan ex Hebræo: Reijce, inquit, in dominum onustuum, & ipse te sustentabit. Depone, inquam, in sinu Dei omnes curas tuas: sinéque illum tui curam sumere & habere, qui & uult, & potest quæcunque uult. Quis Deus igitur sicut Deus noster? At uerò cum cæteri ferè omnes ad uoluptates magis, quàm ad crucis duriciam amplexandam procliuēs sint: uos contra

Sobrij estote & uigilate: quia aduersarius uester Diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide.

Cum hoste fortissimo & astutissimo nobis est pugna: dolis quidem instructus est, atque animo ut noceat obfirmato, callétque artem nocendi: ideo circuit tanquam leo famelicus incautos. Tanquam certè leo est dæmon: qui leo cum prædæ incumbit, horrendos edere solet rugitus. Id sanè in primis appetit nequam ille spiritus, ne per spacium trium dierum ab Aegypto secedamus: hoc est, ne spiritus noster, & anima, & corpus seruetur in die domini. Quare, ut ait Leo pontifex, omnium discutit consuetudines, uentilat curas, scrutatur affectus: & ibi quærit artes nocendi, ubi quenque uiderit studiosius occupari. Quam profectò calliditatem atque astutiam non ignorans Paulus clamabat, Induite armaturam Dei (Petrus fidem uocat) ut possitis stare aduersus insidias diaboli. Siquidem marte (ut est uaser?) aperto cer-

tare non solet : sed sedet (ait David) in insidijs ut interficiat innocentem. At tu hostium mihi potentiam formidabilem ex Paulo considera. Non est nobis, inquit, colluctatio aduersus carnem & sanguinem (homines scilicet mortales) sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spirituales nequitas in coelestibus : seu propter coelestia, ut interpretatur Chrysostomus. Ideo cautius uigilantiúsque certandum est, simulatque de coelestibus & æternis fit pugna, & cum hoste inexorabili & immani. Quid itaque agendum ? Fide opus est stabili ac minimè nutanti. Cætera quidem effugia nonnihil possunt, at fides omnia. Vnde posteaquam dixit, opus esse sobrietate & uigilantia : summam addidit præsidij cum ait, Cui resistite in fide : & id quidem fortiter, atq; animo absq; hesitatione impauido. Tam nobile autem necessariúmque præsidium uidit olim Esaias quando admirabundus exclamauit, Quomodo confractus & contritus est malleus uniuersæ terræ ? Is est dæmon, quem fide iri confractum prænouit tantus uates : quæ sanè fides in eo posita est, ut credamus Deum nostri curam habere, nobisq; omni in loco ac statu uitæ semper adesse : quia sic fore pollicitus est. Quocirca ualde appositè Paulus Hebræos admonuit dicens : Fide Moses reliquit Aegyptū, non ueritus animositatem regis. Sic postea Petrus semel in concione habita apud Iudæos de fide disseruit dicens : Deus in nobis elegit per os meum audire gentes uerbum euangelij, & credere, fide purificans corda eorum. Alio item loco, Et ecclesiæ, inquit, confirmabantur fide, qua credebant animas per gratiam seruari. Hoc igitur umbone tecti quid non insidiarum ? quid non ferociæ hostilis cum detegimus tum superamus ? Vtcunque aliò se conferant homines, ea tandem insuperabilis est conclusio, quòd fide uincimus, fide protegi-

mur,

mur, fide & uiuimus & mouemur in Deo. Vnde non iniuria quanto maximo potest conatu clamat Petrus: Resistite in fide. A fide ne recedatis. Fidem mordicus tanquam sacram anchoram tenete,

Scientes eandem passionem ei quæ in mundo est, uestræ fraternitati fieri.

Hoc est, Soli minimè estis, qui scelerosis infensi ea tolerare cogimini, quæ uobis communia sunt cum fratribus uestris in mundo dispersis. Communis quidem cum illis uestra est fortuna, qui ob impiorum sæuitiam passim per orbem fermè uniuersum dissipati indefensiq; latent ut profugi.

Deus autem (quod ad consolationem uestram sit dictum) omnis gratiæ, qui uocauit nos in æternam suam gloriam in Christo I E S V modicum passos, ipse perficiet, confirmabit, consolidabitq;. Ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Gratiam omnem, uocat cumulum cœlestium donorum uberrimum: & equè est atque si diceret. Deus ille, à quo largitio omnis bonarum rerum proficiscitur: & qui nos, quò sua demum ornaret ditaretq; beatitudine: ac, finitis uitæ huius ærumnis, quas diu sæuire in suos amicos non finit, gloria immortalis, ad capescendum iustitiæ præmium accersuit, ille ipse quæcunque pollicitus est seruabit, perficietq;. Hinc porrò pugnae pro uobis fessis succedet, ac deinceps ne nutetis suffulciet, corroborabitq;: & tandem æneos, quodam modo occultissimo, & impenetrabiles hostium telis faciet: tantum abest, ut laudem uobis ob bene actam pugnam uendicetis. Ipsi enim, non uobis, debetur laus, debetur gloria,
debetur

debetur ut omnium potentissimo, imperium in secula æterna, Amen.

Per Syluanum fratrem fidelem, ut arbitror, breuiter scripsi: obsecrans, & testificans hanc esse ueram gratiam Dei in qua statis.

Ut illam quæ sequitur epistolam Petri esse non dubitemus, ut olim fuit dubitatum, necesse est dicere, Petrum ante hanc primam sua manu scriptam Syluano, quem familiarissimum habuit discipulum, mandasse nescio quid breue perscribendum Iudæis, de quo nunc meminit. Alioqui certè, nisi sic coniectemus, quæ sequitur non esset secunda: quam tamen secundam esse ipse auctor memorat. Quare non iniuria additam parenthesis illam (ut arbitror) puto: quasi inferre uellet. Syluanus (ut arbitror, & ut ipse promisit) uobis scripsit. In illis itaque uerbis suo iussu à Syluano scriptis orabat Iudæos, ne de his, quæ hæctenus cum à se tum à cæteris audierant apostolis, quin uera essent addubitarent: testificans ueram eam esse doctrinam, atque institutionem: In qua, inquit, nunc statis.

Cæterum salutat uos ecclesia in Babylone coelecta.

Ea nimirum, quæ electionis uestræ, tametsi procul distita à uobis, est particeps. Volunt autores duas esse Babylones: alteram in Chaldæa, alteram in Aegypto, ex qua hanc scripsisse epistolam Petrum sunt qui opinantur. Alij hinc Romam allegoricòs ob morum religionumque portenta intelligi arbitrantur: sed meo iudicio duriusculè, perinde quasi tantus apostolus, atq; imperterritus Christi præco, Romam uereretur suo appellare nomine,

nomine, incusarèque impietatis, & reprehendere, in qua ob Christi religionem, libertatèque prædicandi occisus fuit. De Marco cuius hîc fit mentio, illum esse non ambigitur, quem scribit Hieronymus discipulum fuisse Petri atque interpretem, puto & amanuensem in scribendo euangelio. Is enim propter sedulitatem obsequij filij uice habebatur à Petro. quare eum uocat filium, Sequitur:

Salutate uos inuicem osculo sancto.

Hoc est, à mente ingenua, pudica, aperta, minusq; dolosa profecto. Is error latè satis inter mortales proserpsit. Iam multi Amasq; interfectores pro uirtute habent fallere, irridereque, si quis malit in re propria falli, quàm fallere. De hoc legimus ad hunc modum. Dixit Ioab ad Amasam, salue mi frater: & tenuit manu dextera mentum eius quasi osculans eum: qui percussit eum in latere, & effudit intestina eius in terram, & mortuus est, nec secundum uulnus apposuit.

Gratia (quò finis exordio epistolæ conueniat) uobis omnibus,

qui

estis in Christo I N S V. Amen.

Sic est ut scripsi.

*

E P I S T O L A E

S E C V N D A E B E A T I

P E T R I I N T E R P R E =

T A T I O .

*

IMON Petrus seruus & aposto-
lus I E S V Christi ijs, qui coæ-
qualem nobiscum fortiti sunt
fidem in iustitia Dei nostri &
saluatoris I E S V Christi. Gratia uobis &
pax adimpleatur in cognitione Dei, & I E-
s v domini nostri.

Ea quidem est diuinæ ueritatis natura, ac disciplinæ
coelestis incrementum & progressio: ut nisi frequenter
quod semel est persuasum inculces, quasiq; refrices, at-
que recentiori sæpe studio & hortatu instilles, aut qua-
licunque suo contenta exordio retardetur, aut relaba-
tur etiam & euanescat. A deo cor humanum natura in-
stabile, atque in iam coepto iustitiæ itinere sui plerunq;
dissimile, facile uel ipsa salutis propriæ documenta fa-
stidit & auersatur. Quod sanè periculum noster ani-
maduertens apostolus hanc secundam priori, ceteroqui
per se & eruditæ & immensæ propemodum efficaciam,
coniunxit epistolam: nobis scribens, qui in calore ipso fi-
dei atque igne desides uiuimus, prorsusq; antiquæ, al-
latæq; nobis à patribus doctrinæ immemores conge-
lascimus: ac (ut uerbo utar magis proprio & naturali)
commarcescimus. Sed ipsum iam audiamus Dei lega-
tum: quanta gratia, quantaque animi libertate ac do-
ctrina sui domini pertractet negotium. Coæqualem fi-
dem

dem dicens cuiusmodi tum fuerint credentes necessitudinis inter sese, ac dignitatis ostendit. Parem (inquit) gratiam, atque eiusdem omnino roboris fidem nobiscum adepti estis: & id quidem ob iustitiam Dei, qua perfectè bonus est & copiosus suis in partiendis donis ac liberalis, contigit: ipso mediatore Christo seruatore nostro. Haud rarus quidè in scripturis est usus Deum iustum appellari, non solum quoniam iustitiam in moderatis rebus cõditis & seruat & administrat: uerùm etiã quia ex abundantia suæ iustitiæ thesauro nos iustos efficit. Rex tuus tibi uenit iustus inquit Zacharias: hoc est, ut te iustum reddat. Quare & nos quoque effecti sumus iustitia Dei, ut ait Paulus, in ipso nempe Christo: quo mediatore iustitiam nacti sumus à Deo, ut ipse iustus sit ac iustificans. Siquidem ex copiosissima Dei patris gratia, quam illius esse iustitiam confitemur, seruati sumus: ex uitæ uerò merito, mortisq; ignominia, atque acerbitate poenarum Christi, quibus factus est nobis & sapientia, & iustitia, & sanctificatio, ipsi irato patri reconciliati sumus: nam cum ipso qui uera est iustitia, facti sumus etiam nos (qui iniustissimi eramus, ac perditum iusti, tum salui. Gratiam porrò hîc uocat electionem, progressumq; ad pietatem, atque uniformem cum cæteris eiusdem diuinæ religionis consuetudinem minúsque morosum conuictum, ac superbum. Pacem autem appellat quietem à turbis, ac persuasionẽ illam neutiquam ancipitem salutis: ex qua læti pacatiq; requiescimus in Deo. Quam sanè felicitatem raram admodum in terris è Christi cognitione prouenire à sancto sene edocti arbitramur. Nam hæc est uita æterna, ut cognoscant te unum & uerum Deum, & quem misisti

I E S U M Christum. Atque ad hunc sanè modum caput ipsum esse amplissimum, medium item, ac finem pacis salutisq; omnium uniuersalem, tum credimus, tum

nisi

nisi prorsus plumbei simus, iam experiri possumus. Ex hac proinde pace animi, quieteque à turbis maxime internis, præclarissimum aliud atq; eximium pacis emergit genus, de qua sic Esaias, Sedebit (inquit) populus in pulchritudine pacis: & unusquisque sub ficu sua, sub quercu sua, sub uite sua requiescet tutus. Verùm cum una sine altera haberi nequeat, utranque à Christi cognitione ortum habere non nescimus. Siquidem eo bene cognito, in illius statim inflammamur amorem, rapimurque in desyderium coelestium, contempto mundo: quòd sanè est ueterem abiicisse hominem cum actibus suis, ut ait Paulus: hoc est, inueteratum exuisse peccati affectum atque usum: illumque induisse hominem qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius qui creauit eum. Ergo ex integra de Deo notione tota innouatur anima, felicissimèque (senio prisco illo Adæ prorsus antiquato) repuerascit: & quem certè cognitionis effectum ac uim præsensisse olim uatem eximium iudico, cum ait in psalmo, Firmamentum est dominus timentibus eum: & testamentum ipsius ut manifestetur eis. Quod uersum ex Hebræo clariorem reddit sensum: Felix enim Præteritis sic transtulit: Secretum domini timentibus eum, & foedus eius ut faciat cognoscere. Secretum istuc quidem est, quod neque caro, neq; sanguis detexit unquam: sed pater Christi. Vísne dicam, rem ineffabilem? Is raptus est, atque ecstasis, qua anima in Deum, tota quanta est, rapitur immergiturque in altissimam diuini amoris caliginem: sic illam appellat Dionysius. Ex qua quidem à sensibus alienatione atq; secretissimo cum Deo congressu mirabile quoddam inter Deum & animam initur foedus: quo illa se nihil amplius uelle agere, cogitaréue aut cognoscere, quod uel Deus non sit, uel ad Deum ducat, obstringit. Ille autem ut perpurgatum impartiat intellectum, ac faciat

(ut

(ut inquit David) eam cognoscere se nimirū ac Deum, detque deinceps ad contemplationes rerum coelestium frequentandas & uires & aptitudinem. Et sic foedus illud secretissimum notum duntaxat illis, qui Deum timent, clauditur: ut Deus pater sit, homo filius: ille det, hic accipiat, cognoscātque Deum uerum esse in uero, ut ait Ioannes: quæ est uita æterna, etiam in hac uita. Effectus uerò istiusmodi beatissimæ cognitionis cuiusmodi generis sit ex sequentibus facillimè comprehendi potest.

Quomodo omnia nobis diuinæ uirtutis suæ, quæ ad uitam & pietatem faciunt, donata sunt per cognitionem eius, qui uocauit nos propria gloria & uirtute: per quem maxima & preciosa nobis promissa donauit: ut per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ: fugientes eius, quæ in mundo est, corruptionem.

Per cognitionem, inquit, eius eò peruentum est felicitatis, ut quicquid diuinæ uirtutis ab humano potest percipi intellectu, illud totum nobis ille ipse, qui suapte nos sponte, suoque proprio robore atque ope, à sordida mundi fæce euocatos extractosque, in suorum numerum cooptauit, abundantissimo tribuit, ditauitque bonis illis, quorum præsidio ea omnia, quæ ad ueram nanciscendam uitam pietatēque absque errore interim assequendam conducunt, elargitus est. Quare quæcunque in causa religionis (ea est pietas) moliri nos iuuat, ea cuncta diuinæ accepta referri debent potentiae & gloriæ: quæ infames, inglorios, debiles, planeque emortuos ita integrè restituit confirmauitque, ut eisdem illis
 ipsis

ipsis potestatem dederit filios Dei fieri, ferriq; tam leui-
 bus pennis in sublime, ut in diuinam prorsus naturam
 transire facultas data sit, modò superato semel mundo
 per ipsum sua ipsi antiqua minime usi incogitantia ac
 rebellione à proprijs iterum acti cupiditatibus, illectiq;
 lenocinijs, seruire haudquaquã uellent tam agresti do-
 mino ut ipse est mundus. Quod sanè esset canem ad uo-
 mitum dudum eiectum reuerti, ut ait Salomon: aut
 suem lotam in coeni iterum uolutabro reuolui. Cæte-
 rùm preciosa quæ sint ea ac maxima, quæ hîc dicit cre-
 dentibus donata esse, ob quæ diuinæ eos naturæ parti-
 cipes, nempe è crassicie terrena spirituales effectos asse-
 rit, puto ea omnia esse, quæ secum attulit in mundum
 ueniens filius Dei: inter quæ illud omniû præstantissimû
 fuit ac preciosissimû, quãdo æternæ uitæ pollicitatione
 nos tutos fecit, firmavitq; supremo illo pignore atq; ar-
 rhabone sui sancti spiritus: quo accepto iam nefas esset
 de diuinis ne parû quidem subuereri promissionibus.
 Ad hoc enim, inquit Gregorius, pignus accepimus, ut
 de promissione quæ nobis fit certitudinẽ teneamus. Pi-
 gnus igitur atq; arrha, ob certitudinem promissorû da-
 ri solet. Iam, inquit Petrus, promissa maxima, promissa
 antiqua, rara, inæstimabilia tenemus, quoniã iam data
 sunt. Quî (oro) non omnia sua nobis donauit pater,
 cùm filium proprium donauit? filium unicum? filium
 illum, in quo thesauri omnes sapientiæ sunt reconditi?
 cuius imperio dicto parent uniuersa: atque illi eidem
 ipsi quòd sunt, quòd uiuunt, quòd sua in primogenia
 seruantur conditione, crescuntque indies magis, ferunt
 acceptum? Tantum illud expetit tam munificus domi-
 nus, ut qui ex tot iam collatis hominibus donis futuræ
 uitæ statum illum beatorum immortalem, ab omniq;
 corruptione semotum præ se iam ferre possunt, re ipsa
 tandem quod de se uerè dici appetunt præstare stu-
 deant.

deant. Quod sanè tunc erit, cùm à uitiorum cupiditatumque contagione omni, tanquam à letali quopiam angue refugerint.

Vos itaque cura omni adhibita subministrare fidei uestræ uirtutem, uirtuti scientiam, scientiæ temperantiam, temperantiæ patientiam, patientiæ pietatem, pietati uerò fraternam charitatem, fraternæ uerò charitati dilectionem.

Posteaquam, inquit, tam eximia uobis ope fidei contingere, ut quæ diuinæ sunt naturæ possideatis: agite dum, in id incumbite, ut ne sitis desides & cessatores: sed agendo quæ cum decore agenda sunt, præsentem adhibete animum. Datus sanè quidem est uobis ager fertilis, curate ne pro tritico subcrescant dum: sit igitur efficax, sit operosa, sit uirtute spiritus benè munita fides uestra. Verùm ne & ipsa quoque uirtus (siue fortitudinem appellare mauultis) in temerariam quandoque prolatur audaciæ suspicionem, huic addi debet scientia; quam nihil aliud hoc in loco esse ducimus, quàm temperatum, optimèque consultum delectum rerum: quò absque errore quid, quæue illud ratione aut tempore agi oporteat, dijudicari possit. Querebatur de quorundam inscitia Paulus qui zelum quidem Dei haberent, sed sine scientia. Præpropere (crede mihi) interdum fit etiam in sanctis hominibus ad actiones diligentia ac studium: nisi calori illi suo nonnunquam effræni atque indomito scientia istiusmodi, quæ rerum delectum esse definiuimus, adhibeatur: cui tamen & ipsi modus quidam est adhibendus, temperatus sanè, & commodus: uade mox additur: Scientiæ temperantia: nam genus quoddam esse scientiæ non ambigebat, quæ (ut etiam

fatetur

fatetur Paulus) turgida esset & ampullosa. Cupit itaq; uir undequaque circum spectus modum omnino quendam in ipsis etiam uirtutibus adhiberi: sed potissimum temperantiæ fræno scientiam gubernatum iri, ne quid arroganter re in tanta præsertim, ut est doctrina Dei atq; cœlestium rerum disciplina, agi contingat: quam eandem tamen ipsam comitari patientiam oportere asserit, ob id arbitror, quòd in actionum bonarum electione atq; excellentia, non defuturos præuidit aduersario, non uersutos, non ueteratores, non quicquid egeris loquutusue fueris calumniatores. Aiebat Cyrillus, homines patientia Deo fieri similes: quam ob rem eam penitus necessariam esse in exercitatione uirtutum censebat Paulus. Patientia, inquit, nobis est necessaria. Et certè non absq; reconditissimo mysterio à cœlesti sponso lilium inter spinas suam appellari sponsam legimus. Olea quoque suis dum hæret ramusculis, luditq; quasi inter folia, libero quodam modo utitur aëre: at oleum nisi pressa crebrâque macerata contusione non effundit. Sic uirtus, sic fides, sic Dei religio perlanguescat oportet in homine si desit hostis. Verùm huic etiam tam necessariæ uirtuti: ut est patientia, copulanda est pietas, ratio scilicet Dei continenter habita, dum quid agitur, cogitaturue, aut in re tanti momenti, ut est exercitatio spiritualis, tentatur. Nam tum demum illum uerum esse Dei cultum, quem pietatem appellare libuit, existimamus: cum quæcunque agere uolumus ea omnia (habita in primis pro fundamēto diuini honoris ratione) piè sanctèque peragi exoptemus, quæramusque in omnibus, ut uita nostra in Dei obsequio, atque in proximi comodis attrita, eò aliquando deueniat perfectionis, ut usui, uel ipsis hostibus, illisq; qui extorres prorsus sunt à regno fidei, esse possit: iccirco commo-
dum à nostro subinfertur apostolo, Pietatem comite-
tur

tur amor fraternus, amorem fratenum dilectio: hæc dilectio ad domesticos attinet fidei, quæ continua aucta exercitatione non solum in Deum, nodum utique uirtutum omnium, contendit: uerumetiam erga hostes ut diximus ac maleuolos, tum beneuolentia, tum beneficiorum collatione, obliuionéque iniuriarum mirabili quodam perfectionis gradu fertur & ascensu. Vide igitur eximiam in eruditissimo piscatore gradationem. Fides, inquit, uestra se ueram esse fidem ostendat scientia, temperantia, patientia, religione cultúue Dei, unà cum tum Dei tum proximi dilectione, & (quod uinculum est perfectionis) etiã ad hostes beneuolentia: alioqui aut tenuis esset, aut nulla.

Hæc enim cum uobis adsunt & exuberant, non uacuos, nec sine fructu uos constituent in domini nostri cognitione.

Res certè spiritus, & quæ in Deum, qui incomparabilis est potentia ac maiestatis, tendunt, parua omnino censeferi debent nisi continuis tanquam riuulis ebulliant in anima, atque inde ad aliorum exundent commodum & utilitatem: qua de re superfluum minime erit illud addidisse, cum uobis adsunt & exuperant. Hanc sanè rerum copiam in se olim fuisse præ se tulit Propheta cum ait, Tu mandasti mandata tua custodiri nimis: hoc est, ualde excellenter, absq; omnino mediocritate uoluisti tuam seruari legem. Hæc, inquit, si præsto uobis adfuerint, imò quæ natura diuinarum est rerum exuberant, quasiq; exundauerint: nec uacuos, nec uestro illo in conatu studioque cognoscendi Deum inanes reddet, nec sine fructu. Quid? iam sanè illum cognoscitis, quem tantopere tanquam cœlestibus armati præsijs cognoscere efflagitastis. Vana nequaquam fuit & infrugifera uestra de Deo peruestigatio: nam quæ tanto sudore

conatúque diutino & pertinaci comparare uobis elaborastis, iam estis assequuti.

Cui autem præsto non sunt hæc, cæcus est, & manu uiam tentans oblitus se à ueteribus suis peccatis fuisse purgatum.

Cæcus, inquit, est qui sic errat, quia absque Christo, qui sol est animarum uniuersalis. Quare per mæandros nescio quos cupiditatum infinitos perplexósque diuagari illum necesse erit, uiam eam, qua ad Deum rectà contenditur, nunquam assequuturum. Morem is quidem murium imitari uidetur, qui tabulatum aut parietem perambulantes cauum quærunt: siue illum etiam naufragorum, quibus natura illud inditum est, ut quicquid per undas nacti fuerint, teneant. Apte quoque istius generis homines describit Esaias: Palpauimus (ait) cæci parietem, & quasi absque oculis attrectauimus, impegi mus in meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui. De his etiam sensisse alium apostolum arbitror, cum quosdam elegantissima usus analogia procellosi maris fluctibus, qui à uento subagitantur & circumferuntur comparauit. Petrus uerò eundem illum, qui huiuscemodi concitatur uertigine, immemorem pristinæ ait esse purgationis: signum nimirum ingrati animi & uecordis. Videtur is sanè quidem oblitus penitus foederis, quod cum Deo pepigit in Baptismo, cum quod semel remissum fuit & interemptum, repullulare siuerit, foedissimo reuolutus lapsu in easdem ipsas sordes, quas proprijs uidit oculis à cœlesti manu tolli ac detergi. Oblitus, inquam, uidetur esse purgationis, hoc est, remissæ culpæ delictorum ueterum, ea dum incautè nimium repetit, atq; in idem recidit lutum. Tam paruine (malum) æstimari solet à nonnullis interdum donata sibi sanctitas à Deo?

Quapropt

Quapropter fratres operam date, ut per bona opera certam uocationem, & electionem uestram faciatis.

Tametsi, Per bona opera, in Græco non est, aptè tamen est additum: nam nihil aliud hîc uelle Petrum coniecto, quàm ut quilibet det operam, ut per bonas operationes ac recte facta, alij sibi persuadeât illum electum esse ad uitam. Sic hac de re Oecumenius: Cùm ille, inquit, oblitus sit, date uos potius operam, ut permanentem atque immutabilem ostendatis uestram uocationem & electionem. Nemo omnium utique est, ex ultimis etiam uulgi hominibus, qui nostram non facile iudicent fidem & dubiam & infirmam, si fidei professionem nullæ comitentur operationes, quæ ueræ operationes sint, ac fidei maiestate dignæ. Benefactis itaq; nostra ostentanda est fides, ne Deus nequicquã nos accersuisse, cooptauisseq; inter suos uideatur. Opera certè sanctè instituta, tum nobis tum cæteris, in quo sumus gradu fidei apud Deum, ostendunt.

Hæc enim facientes non peccabitis aliquando.

Coniuncti quidem semel fide mediatrice cum Deo, firmatiq; in illo, quî peccare aliquando, aut ab itinere deturbari iustitiæ unquam poterimus? Altè sanè fixas, qui istiusmodi sunt, habent radices in spe uitæ, quæ à Deo est. Et qui in eo manet, ait Ioannes, non peccat. Sed si quis peccat non uidit eum, nec cognouit eum: quæ quidem cæcitas, atque ignorantia in anima certi est interitus significatio.

Sic enim abundè ministrabitur uobis introitus ad æternum regnum domini nostri

saluatoris I E S V Christi.

Hæc uia quidem tuta est, qua itur ad Deum, uia ampla, uia complanata, uia sine qua omnis alia uia confregosa est, ardua, infesta, paliurisq; plenissima accutissimis ac mortiferis. Ecquam igitur aliam nobis effingimus? Fide hîc itaq; opus est animata & uiua, cæteró qui & dubij uiuimus, & ancipites è uita abimus. Et certè periculosissimus noster is esset ausus ad mortem usque nostram protrahere conuersionem, neque unquam dicere in peccatis perpetrands, Sat est. Qui sic agunt, his perangustus & salebrosus offertur ad uitam aditus: cæteris uerò patens, apertus, facilis. Valde (ait) liber & expeditus subministrabitur uobis introitus in regnum: non Cæsaris certè, aut tyranni cuiuspiam crudelis ac trucidis: sed in tutissimum seruatoris nostri I E S V Christi regnum, regionémque illam beatissimam, quæ nullo unquam afficitur incommodo, nullo foedatur inquinamento, sordéque inficitur nulla, & quæ tandem nullo continetur tempore aut annorû spatio. Ipsum enim uerò regnum per se æternum est, infinitum, immortale, ab omniq; prorsus mutatione, uanitateq; semotum. Cæterùm ne domini nomen audientes tanquam duri principis nomen extimescerent homines consultò seruatoris uocem interposuit: hoc est, domini illius, qui seruare solitus est, non occidere, ut hi solent, qui nil potius antiquiusq; in regno suo habent, quàm ut timeantur, immanésque reputentur & formidabiles.

Propter quod non omittam uos semper commonefacere de ijs licet scientes, & confirmatos in præsentî ueritate.

Vide sanctissimi pastoris in scribendo circumspectionē: Non desistam, inquit, uos ad ea quæ sæpe replico adhortari:

tari: tametsi necessarium minimè sit, cùm uos hisce in rebus uideo & confirmatos & eruditos. Huius quoque generis temperantia ac mansuetudine in scribendo usus olim Ioannes sic sua in epistola, Non scripsi uobis (ait) quasi ignorantibus, sed scientibus ueritatem. A deo uiri sancti ab omni semper arrogantia ac fastu, mirabili posterorum exemplo, se alienissimos præstitere. In præsentis ueritate: æquè est atque si dixisset, quam nunc tractamus, quàmque tanto sudore fundare cõnitimur.

Iustum autem arbitror, quandiu sum in hoc tabernaculo excitare uos per commotionem: certus quòd uelox est depositio tabernaculi mei, quemadmodum & dominus noster I E S U S Christus significauit mihi.

Æquum planè est ac debitum (inquit) ut meis uos monitis quoad uixero expergeficiam & admoneam. Di-
Et u facile non est, quàm sæpe nisi continui adhibeantur stimuli torpescant, penèq; formicinis (ut ait Comicus) inambulent gressibus in uia iustitiæ, uel ipsi exercitissimi uiri. Tanta quidem nostri huius est corporei domicilij corruptio, tanta infirmitas, tam facilis dissolutio ac ruina: ut ni fortissimis continenter obfirmetur & clauis & uectibus, aut corruat ingenti ædita habitatorum strage necesse sit, aut perpetuis hiscens rimis mortem nutabundam minitetur continuam. Huiuscemodi certè naturæ uita hæc est præsens, ut dixi, quandiu miserimo utitur huius caduci corporis tentorio, scio (inquit) breui fore, ut quemadmodum significauit mihi dominus noster I E S U S Christus, deponam hoc tabernaculum meum. Vocat tabernaculum suum corpus, ut pote quod breui hora, more sanè peregrinantium aut

militantium in castris refigendum esset. Sic etiam Paulus hac usus est metaphora Corinthijs scribens : Et qui sumus, ait, in hoc tabernaculo ingemiscimus grauati. Hic legis corpus id nostrum uitro ipso fragilius tabernaculum esse animæ: sed in tabernaculo eodem ipso graues gemitus exaudiri, ac lamenta.

Dabo autem operam & semper habere uos post obitum meum, ut horum mentio fiat.

Curabo, inquit, dum uita suppetet, tam crebrò, tamæ tenaciter atque altè uestro in solo animæ figere quæ scribo & moneo, quòd post meum ab humanis excessum eorum omniũ tum meminisse, tum inter uos comminisci conferréque poteritis, simulac ore nos, ut soleo, admonere mihi minus integrum futurum sit. Censent nonnulli hanc epistolæ clausulam de ijs, quæ scribere instituerat, intelligi debere. Ex scriptis enim facile illorum qui scripserunt recordamur, uiuuntque in nobis mortui : imò nos cum illis & uiuimus, & colloquia miscere consuescimus, perindeq; eorum monita ac si uiui essent amplectimur & seruamus : quare illud additum esse existimant, Habere uos.

Non enim doctas fabulas sequuti notam uobis facimus domini nostri I E S U Christi uirtutem & præsentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis.

Paulus Corinthijs scribens asserit se non in doctis humanæ sapientiæ uerbis Christum prædicasse. Docta autem humanæ sapientiæ uerba appellat Paulus argutiam scribendi, atq; elegantiam arte elaboratam confictamq;: qua usi olim ueteres hæretici præstigijs suas uelabant ineptias.

ineptias. Hæc sanè omnia doctas fabulas, artificiosum scilicet docendi modum ac eruditum appellat Petrus; ut sit sensus: Nos doctrinã illam minimè sequuti, quam ueteres hæretici miro doctòque artificio dicendi perornarunt, notam uobis fecimus nostris in concionibus potentiam aduentumq; domini nostri **I E S U** Christi: sed hi potius, qui oculis proprijs illius contemplati sumus maiestatem. Certa quippe sectati sumus, non dubia fictaque, ac uanissimis implicita uerborum mæandris, atq; anfractibus, ut illi. Extollit doctrinam Christi diuinissimus senex, dicitq; non eam esse, quam antiqui docuerunt impostores, qui fabulis, nescio quibus, mira arte contextis usi suas fundarunt disciplinas. Cæterum qui Præscientiam in hoc loco legunt, errant: nam uox Græca Præsentiam indicat, seu Aduentum. Simplificissimo, inquit, usi docendi genere, quæ proprijs conspeximus oculis uobis attulimus, potentiam scilicet incomprehensibilem Christi, atque præsentiam illam mirabilem plenamq; maiestate, ac signis illius diuinitatis manifestissimis, quorum sanè omnium nos spectatores esse uoluit in monte sancto. Tunc, dico, quando uenerabilis illius facies solis instar lucidissimi resplenduit, ac uox illa magnifici cuiusdam horroris plena è sublimi celo audita fuit,

H I C est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Et hanc uocem nos audiuius de celo allatã cum essemus cum ipso in monte sancto.

Acceperat enim à Deo patre honorẽ & gloriam, quando uox hæc à magnifica patris maiestate intonuit. Hic ille, inquit, est filius meus dilectus, qui tantum mihi placuit, ut per ipsum mediatorem sim passus erga genus
 o s human

humanum mihi infensissimum placari. Ipsum itaque meum & filium & legatum, (nam uerba uitæ æternæ fert secum) audite. Ipsum, inquam, iam demum audite, qui uarias hæctenus atque inanes à Gymnosophistis, à Magis, ab Ariolis, falsisq; sacerdotibus, ac pastoribus, fabulas, falsasq; simulatæ religionis inuentiones, & eas quidem non tam impias, quàm ridiculas & aniles audiuiſtis. Id autem tam insolitum ac nouum in Tabor monte spectaculum uidisse Moſem arbitror, cùm sæpe aliàs, tum maximè quando ſemel in concione quadam habita ad populum, illud attulit: Prophetam ſuscitabit dominus de gente ueſtra, quem ſicut me, ipſum audite. De gloria uerò & honore, quid ſentiant patres dicam breuibus. putant enim uoces iſtas pro decore illo ac luce poſitas, qua filium pater tam mirabili conueſtiuit elegantia, condecorauitq; ſplendore, ut ſolem ipſum radijs æquarit. Hiſce quidem notis pleniffimam in Chriſto fuiſſe dignitatem oſtendit Petrus. Idem antea David oſtenderat. Gloria, inquit, & honore coronati eũ. Idem etiã de magnifica maiestate patris ſentiendum erit, hoc eſt, è coelis, ubi maietas patris plenius magnificentiusq; quàm in mundo hoc imo cernitur. Vidimus (ait Ioannes) gloriam eius ſicut unigeniti à patre. Ecquis igitur tam eſt demens inter homines, ac ſui tam parum compos, qui legatum talem, qui non ſolum legatus Dei ſit, uerum etiam filius, & filius dilectus, nõ libenter audiat? Ipſum, ait, audite. Cauſa? Quia nullus ei amplius ſuccedet. Nullus ſanè alius expectandus eſt poſt hunc Dei legatus, quin qui erunt, ab hoc erunt. Quotquot igitur ab orbe condito ſcripſerunt, ſcribentq; in poſterũ, ſuſpenſo audiendi erunt animo, niſi ex illorum ſcriptis ipſum eos audiuiſſe compertum fuerit. Quare ſtupidos illos eſſe ſemper iudicaui, qui tametsi illum audiunt, non tamen ſolum, neque in primis audiunt.

Et hab

Et habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus uestris.

Iudæi ualde summæque religione addicti erant uaticinijs prophetarum. Ideo istius generis studium in eis ac laborem laudat Petrus : sed eò usque tamen, ut in illis explicandis, inuento illorum scopo, haud diutius immorarentur. Quòd uerò iam esset inuentus atque in manibus omnium positus, ex his quæ sequuntur depræhendi potest. Nos, inquit, prophetarum scripturas de Christo per se satis solidas ac firmas ob testimonium Dei patris tam certum firmiores dilucidiorésque quàm antea possidemus. A nonnullis híc obseruatur græcismus in comparatiuo Firmiorem, posito (ut illius linguæ moris est) pro positiuo. Verùm cùm prior sensus, quem posui, apertus uideatur ac lucidus, quí dictionem Latinam græcismis obscurari necesse est? Prophetæ itaque suis illis uelo quodam uerborum obductis pollicitationibus excitant animos, & ad promissam ueritatem peruestigandam preparant & accendunt, dum quodam modo occulto adumbrant Christum, qui tantorum, ut uidemus, uaticiniorum præensionumque terminus est à primo statim homine formato ab omnibus ueræ religionis cultoribus quæ obscure, quæ aperte expectatus et intellectus. Quam quidem uariam et differentem intelligendi prophetas, atque adeo de Christo uenturo rationem implicite explicitè fieri uolunt ex nostris nonnulli. Quocirca qui etiamnum in fidei doctrina planè rudes sunt benè hi agunt si à prophetis primum fidem auspiciantur. Lucerna híc igitur est propheta,

tia, cui tandiu innitendum est, quoad dies, quæ est aperta de Christo cognitio, appareat: ac lucifer solis præuius oriatur in cordibus nostris. Hæc fides est, qua habitam non est opus prophetia. Locum autem caliginosum appellat obscurum de Christo mysterium, notitiamq; de diuinis consilijs ancipitem ac remotam in prophetis. Ita fermè erat maiorum ætas nondum exorto sole illo, qui illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Is Christus est, qui se mundi lucem nuncupare consueuerat: quam qui sequeretur libero incessurus esset pede in uia hac dumosa uitæ, ac perdifficili. En quomodo Christo luce uniuersali emergente cessere tenebræ, ac densissima errorum caligo è terris excedens in fumum abiit. At illud tamen in uaticinijs prophetarum disquirendis necessarium uidetur, ut si qui ea delectantur lectione, eo legant animi proposito, ut nihil propriæ illis adhibere audeant interpretationis. Interpretationum quidem egent suffugio prophetæ simulatque immensissimis inuoluta sunt obscuritatibus eorum scripta: uerùm eæ debent esse extra humanum sensum atque arbitratum, sed à Deo cælitus infusæ. Nam & ipsi quoque uates tam uastæ molis ænigmatum autores, ea nequaquam proprio interpretari sensu, aut proferre fuerunt ausi. Itcirco à sanctissimo infertur apostolo:

Hoc primùm intelligentes, quòd omnis prophetica scriptura propria interpretatione non fit. Non enim uoluntate humana allata est olim prophetia: sed spiritu sancto inspirati loquuti sancti Dei homines.

Absolutissima ea debet esse finitio: ea omnia, quæ diuino suggerente spiritu scripta sunt, eodem quoque ipso
aspirante

aspirante peruestigari oportere atque explicari: alioqui ieiunas siccasque & sæpenumero arrogantes interpretationes ac falsas audire tum eogeremur, tum scripturarum candorem ac lucem sic male haberi, atque obscurari ab ijs, qui priuato feruntur ausu & sensu, supremum in modum doleremus. Non ut proprius itaque suggessit intellectus, humanus scilicet, iccirco debilis, & qui facilè labi potest & errare, loquuti sunt sancti Dei homines: sed sicut cœlestis instigauit furor (ut sic dicam) atque impetus. Non est igitur (ut concludam) prophetarum scriptura priuatæ interpretationis, sed diuinæ, hoc est ad afflatus attinet Dei illius intelligentia. Qui Deus, ut inquit Ioannes, dedit nobis mentem, ut cognoscamus uerū Deum, & simus in uero filio eius, qui est uerus Deus, & uita æterna.

C A P. I I.

FVerunt & pseudoprophetæ in populo, quemadmodum & inter uos erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos dominum negant, accersentes sibi celerem perditionem.

Suis quidem coloribus depingit hæreticos & falsos doctores uir sanctus. In antiqua enim illa Iudæorum ætate, qui à nequam aliquo spiritu, furiosæque demone exagitati futura prædicerent, extitere. Quod sanè genus insanix à ueteri planèque exoleta tum Græcorum tum Chaldæorum religione (addo & his Aegyptios) originem, ut in monumentis ueterum philosophorum uideri licet, habuisse legimus. Hi tametsi prophetarum uatumque diuinorum nomen sibi sumerent, uulgòque uen-

ditar

ditarent, à prophetarum tamē uerorum more, qui cœlesti diuinōque mouente spiritu sua proferebant oracula, longissime aberant. Serpsit postea sensim in Dei quoque religionem apud Iudæos istiusmodi uenum, ortum nimirum ab extrema illorum auaritia atque ambitione. Hisce itaque in medium pertractis, ac tanquam feris deuantibus uineam domini palam ostensis, ab illorum nos posteris, quibus nulla unquam ætas caruit cauere iubet. Hi sanè sunt, qui contempta fidei simplicitate, chimæras nescio quas introducunt opinionum. Ait itaque: fuerunt olim falsi prophetae, eruntque in posterum eorum simillimi doctores, qui clam astuteq; sectas inducēt perniciosas ac letales. Istius autem modi homines (mallem monstra illos appellare) fuerunt imprimis Arrius, ante hunc Valentinus, Pelagius postea, Nestorius, & quàm plurima portenta alia, quæ etsi nihil tandem egerunt, turbarunt tamen quietem nostram, atque eò multorum impulerunt animos, ut ferè nil iam firmum quo niti deberēt uideretur. Secus alij, qui longo tum rerum tum librorum usu sanè quàm eruditi, haud se quidem solum, sed & cæteros lue illa ab exitiali immunes reddere perdidicerunt. Aptè uerò sectas perditas dicit propter finem illorum perniciosum. Nam in supremam penè calamitatem ut olim posuerunt, ita & nunc ponere egregiam nauant operam fidei culturam tam infensarum sectarum auctores fautoresque. Maximè autem istuc idem nostra etiam ætate proserpsit uirus in sacramenta ecclesiæ: quibus sanè medijs ueluti quibusdam conuenientissimis atque instrumentis uti solet Deus ad impartienda sui sancti spiritus dona atq; diuinas largitiones suis electis: inter quas quidem largitiones principem tenet locum amor erga religionem cum feruidus, tum diuturnus. Verum illud, si uidetur, cum Irenæo fatendum erit. Sacramen-

ta, inquit, non sanctificant hominem, sed pura uniuscuiusque conscientia sanctificat sacramenta: hoc est, uim sentit sacramentorum, quorum finis est sanctificatio: alioqui toxicum fiunt immedicabile: & hi qui sordidis affectibus sese ingerunt sacramentis, simias imitantur, qui humores hominum ac membra referunt, & tamen homines non sunt: sic sanctus ille. Quare non iniuria clamat Chrysostomus. Si uideris hominem Christianum, statim considera, si confessio eius ac uita conueniunt cum scripturis, uerus Christianus est: si autem non est ut mandauit Christus, falsus est Christianus. At tu interim mihi cuiusmodi sit qualitatis utriusque spiritus ex Ioannis assertionibus intuere: Omnis, inquit, spiritus qui confitetur I E S V M in carnem uenisse ex Deo est. Ista sanè assertio præ se fert I E S V M ad terras has nostras inuisendas, purgandasque ab errorum spinis descendisse seruasseque ab interitu homines, qui neque uiribus ipsis naturæ proprijs, neque proprio conatu aut ausu seruari poterant. Et omnis (ait) qui soluit I E S V M, ex Deo non est, & hic est spiritus antichristi. Soluit autem I E S V M qui eum (ut aiunt) diuidit: hoc est, qui uel humanitati, uel diuinitati, aut sapientiæ, aut illius potentiæ quidpiam detrahit. Soluebat itaque I E S V M Arrius, qui filium quidem Dei eum esse assererat, sed dempta illius æqualitate cum patre. In quem sanè errorem lapsum olim fuisse Origenem ex illius scriptis cognosci potest. Soluebat item Photinus, qui Christum Deum non esse dicebat, sed hominem purum: soluebat more Photini contrario Manichæus, qui illius fassus diuinitatem, humanitatem negauit: soluebat Apollinaris, qui utrunque asserens, animam tamen in illo rationalem extitisse diffitebatur: soluebat tandem (ne hæreticorum nunc omnium singillatim insanias iam per concilia antiqua reiectas commemorem) Pelagijs audaci

audacissimus, qui affirmare non est ueritus, hominem ex se, naturæq; uiribus, ulla absque ope diuina seruari posse: quod quidem erat, posse hominem per Adam, omisso Christo, cuius aduētus ac mors eo modo superuacanea extitisset, salutem assequi. Sed hi fumo uelocius in nihilum resoluti euanuerunt errorum artifices: qui, ut noster queritur senex, sectas conati sunt inuehere perniciosas: & quod scelestius censi debet, eum qui emit illos dominum negant: cū ei tamen (δ impudentiam raram) suum iam dederant nomen: cuiq; propterea propriam ipsorum salutem ferre acceptam debuerant, ut pote empti ab eo sanguinis ac mortis pretio illo inæstimabili, quo uniuersus, nedum illi, recuperatus est orbis. Verū non impune id totum: inducunt enim sibi celerem perditionem. Citò, ait, dabunt poenas. Id quidem ad piorum consolationem additum esse reor, quibus compertū iam esse debet, uinitorem cœlestem haud diutius apros istos spurcissimos demolientes fidei amœnitatem toleraturum. Sed illud maximopere admirandum, quòd cū tam nefariæ uitæ futuri sint quidam,

Multi tamen sequentur eorum luxurias. Ex Græco legunt perditionem, non luxurias, quāquam luxuriæ nomen hīc etiam conuenire posse arbitramur: nam ex luxuriosa petulantiq; illorum uita mors accersitur atque interitus. Sed parum esset si soli, postquam sic uolunt, perirent: uerū simplices, qui innumeri ferè sunt, uidere ad tam mortiferum hamum adescari quis ferat? Sed & illud quoque magis dolendum, quòd uia ueritatis rectissima illorum culpa passim blasphemari auditur.

Per quos, inquit, uia ueritatis male audit. De his puto Paulū cū Romanis scriberet, intellexisse:

Et

Et nomen, inquit, Dei blasphematur per uos inter gentes. Cernentes enim in fide debiliores illos qui primas occupant sedes, flagitiose uiuere, atq; idem ipsum quod uiuunt publicè profiteri iam coeptum facile remorantur institutum, resiliuntque à proposito.

Et fictis, inquit, uerbis per auaritiam de uobis negociabuntur.

Id quidem moris est mercatorum ferè omnium, ut fictis uerbis blandicijsq; emptores, quò carius possint uendere, alliciant. Ita agi ab hæreticis & nos quoque maxima religionis iactura continuis experimur exemplis. Nihil sanè omittunt, omnia tentant, in omnes sese commutant species, ac, quo sagacius simplicium perstringant oculos, illisq; imponant, atque astutissimis illudant fallacijs, conuertunt formas. Pantomimos dices. Atque id totum ob quæstum & auaritiam ab illis agi quis non uidet? Vestra, inquit, quærunt & uenantur, iccirco uos arte deludunt cauponaria. Quid enim uersutius? quid fallacius illis, qui in caupona quid uendunt? Sed illos, si sapitis, ne sequamini.

Quibus iudicium iam olim non tardat, neque perditio illorum dormitat.

Iudicium uocat damnationem quam haud procul ab illorum abesse felicitate denuntiat. Ne uos fallat, inquit, quòd felices hi uideantur, quòd potentia præditi, quòd in gremio fortunæ tanquam in natali solo securi dormiant. non diu quidem istiusmodi fortunæ plausu potentur: quandoquidem non tardat dormitatie illorum interitus: hoc est, non per negligentiam impotentiamue iudicis intermittitur differturq;: siquidem qui iam dudum in mente Dei æterna dijudicati sunt: citò quantum cœlestis soleat iudex tarditatem pœnarum

grauitate compensare re ipsa periclitabuntur.

Si enim Deus angelis, qui peccauerant, non pepercit, sed catenis caliginis in tartarum præcipitados tradidit seruos in iudicium: & præscio mundo non pepercit, sed octauum iustitiæ præconem Noe seruauit, diluuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum ac Gomorræ in cineres redactas subuersione condemnauit, easq; fecit exemplum his qui impiè essent acturi, & iustum Loth oppressum à nefandorum iniuria ac libidinosa conuersatione eripuit. Is enim oculis & auribus iustus cum habitaret inter illos quotidie animam iustam iniquis illorum factis excruciabatur. No-uit dominus pios de tentatione eripere, iniquos uerò in die iudicij puniendos seruare. Vana sunt hæc, dicit aliquis, fictarum rerum commenta, inuentionesq; de pœnis magistris errorum infligendis futiles & aniles, contra illos maximè qui Dei uices in terris gerere uideri uolunt. His diuinissimus respondet apostolus, argumento utens à maiori (quod aiunt) ad minus: licet suo more concisè, & absque membris illis ac finitione determinationeq; suppositis, atque conclusionem solitis: quibus sanè partibus neglectis uolunt argumenta mirum in modum hiare, ac malè claudi. Qui tamen mos, seu potius defectus re in sacra explicanda adeo sanctissimos non deterruit à scribendo auctores, ut eum etiam cum amasse, tum suis in scriptis, &

sæpe

sæpe & libenter, & data opera interspersisse uisi sunt. A deo haud multum referre arbitrabantur cœlestes uiri qua quis phrasi uerborum illis in rebus dilucidandis uteretur, quæ solo Dei spiritu & scribuntur, & ab illis qui legunt rectè intelliguntur. Quod itaque cæteris apostolis qui mira aliqua scripserunt, fuit peculiare, id in primis ab eorum principe suis in epistolis seruatam fuisse cernimus. Cùm enim succinctè de quorundam iudicio quàm primum ob fœdam illorum uitam ac doctrinam, propter quam ipsa malè audiebat religio, accessuro dixisset: de hominibus mox illis latius, angelisue qui ab ipsa prima rerum origine aut peccauerunt, aut ne à posteris Dei ignoraretur tum iustitia tum potentia, pietatem coluerunt, scribere instituit: qui Deus quemadmodum in peccatis pertinaces, quodamq; modo rebelles, seuerissimè punire solitus est: ita in uia iustitiæ sincero gradientes incessu, quibusq; diuinus honor plus quàm uita propria est carior, seruare, suisq; copiosissimis bonis ditare consueuit, ac se illis tradere. Quare tam longa (ut hîc uides) periodo, illud tanquam epiphonema sanequam necessarium addidit. Nouit dominus pios de tentatione eripere, iniquos uerò in diem iudicij puniendos seruare. At tu interim argumentandi modum in doctissimo animaduerte piscatore. Si angelis, inquit, natura nobilissimis, qui peccauerant, non pepercit: nec impostoribus quidem istis hominibus sanè despectissimis parcat. Ecce, ait Iob, qui seruiunt ei non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem: quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur à tinea. Diuus hîc clamat Bernardus, Si sic actum est cum angelo, quid de me erit, cùm sim cinis & terra? Quomodo igitur Deus tam contemptæ rei, ut homo est prauus, censendus est uelle parcere: qui tam sublimi, ut erat angelus nec pe-

percit, nec inter suos diutius commorari est passus? De Angelorum lapsu nota est historias, notaque illorum in Deum audacia, nota ruina. Deiecti enim è coelo in unum hunc aërem occupauerunt: qui tamen extremam iudicij sententiam opperientes, suum secum interim ferunt, quemcunque locum teneant, incendium. Diuus Augustinus hunc eundem locum infernum uocat, quem à Dæmonibus, quo ad extremum ueniat iudicium, habitari asserit. Quocirca ut ineuitabilem illorum ostenderet damnationē, illud protulit, Sed rudentibus *inferni* detractos in tartarum tradidit. quod clarius ex Græco intelligimus: sic illi, Sed catenis caliginis (catenis enim ac loris damnati uinciri solent) in infernum detrusos tradidit ad iudicium seruatos. Hoc est, in hoc seruatos, ut ultimo illo examine ac iudicio damnati perpetuis excrucientur supplicijs. Interim autem catenis æternæ noctis uincti aërem hunc crassum ac tetrum impunè peruagantur. Angelis igitur creaturarum omnium excellentissimis non pepercit Deus: non pepercit item priusculo illi mundo ante diluuium foedissima hominum uita contaminato. Perstat in sententia Petrus, atque in eodem colludens argumento coeptæ iam instat operæ: & equè est, atque si diceret: Si mundo adhuc rudi, recensq; formato minimè indulset, quid putandum de nobis, reuelata iam luce ob Christi aduentum, ac tot collatis ab eo beneficijs nostro generi? Offensus itaque antiqui illius mundi sceleribus Deus, omnes ferè, uno Noe excepto, deleuit: præcone nimirum infatigabili iustitiæ & diuturno: quandoquidem perpetuo ueluti clangore per centum annos, quo spatium fabricata fuit arca, futurum denuntiauit diluuium deterruitq;, quod in se fuit, uersalem hominum audaciam à malefactis. Octauum præconem dicit, propterea quòd septem tantum animarum cum ipso inter tot hominum myriades seruatae sunt, di-

luuio

iuuio in mundum impiorum (hoc est in mundum circunquaque ab impijs obsessum, & foedissimum in modum occupatum) inducto. Ad consolationem quidem hæc dicta sunt proborum: qui cum quantæ sit curæ Deo illorum salus recolunt, nihil minus uerentur quàm ab illo deseri. Et ciuitates Sodomorum & Gomorræorum in cineres redactas subuersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi erant. De ijs ne, inquit, circumforaneis, obscurisq; doctoribus non sumet poenas iudex ille æquissimus, qui amoenissimæ regioni, in qua florentissimæ sitæ erant Sodomorum Gomorræorumq; ciuitates, non pepercit: sed ita funditus euertit, ut nulla tam magnifici operis superessent uestigia: paucis tantummodo graueq; olentibus (transactæ nimirum conflagrationis testibus) relictis cineribus? Sodomum metropolis fuit regionis illius feracissimæ in Iudæa: cuius Sodomi ambitum sexaginta fuisse stadiorum scribunt historici. Hanc igitur tam celebrem urbem cum Gomorra, atque cum alijs quatuor eiusdem fermè amplitudinis ciuitatibus, máximo terrificoque immisso incendio penitus deleuit Deus. Aiunt terram eam ex atroci illa sed debita Sodomitis ultione adhuc fumare, ad æternum illorum exemplum, qui mollissimis promiscuisq; uacantes libidinibus suum more uitam acturi essent infamem: quibusq; æternus indubiè lege Dei æterna debetur ignis, sulphur, foetorq; intolerabilis co-cyti & Phlegetontis: luctus item & conflagratio, poena nimirum tum Draucis tum catamitis atque turpissimis exoletis à summo decreta iudice ad exemplum (ut diximus) æternum, communéque omnibus illis qui sic uiuunt. Contra uerò iniquissimis illis deletis ac flammæ traditis, Loth iustum, qui uisa obscœna illorum uita maximopere discruciabatur, penéque ab effrenata illorum consuetudine opprimebatur, è contaminatissimo

sceleratorum commercio, inter quos graue illi oppidō erat uiuere, semouit, tutumq; in tam periculosa flagitiosorum hominum multitudine seruauit. Is enim cū iustus esset, auresq; sanctissimas atque oculos ab omni horrentes flagitio haberet, miro afficiebatur dolore, quòd inter illos uiuere cogeretur, in quorum moribus multa quotidie cū uidere, tum audire quæ nollet necesse esset. Quotidie, inquit, suam ipse animam iustam iniquis facinorosorum hominum factis quæ uisis, quæ auditis excruciebat. Atque ad hunc sanè modum, **NO-
VIT** Deus pios de tentatione eripere, iniquos uerò in diem iudicij seruare cruciandos cum spiritibus nimirum immundis, ac tetrīs: quos uolunt, ut dictum est, in hac ima aëris regione, quoad ad iudicium accersantur extremum, peruagari: atque ad exercitationem illorum, qui ueræ student religioni, à Deo secretissimo suæ obstrusæ prouidentiae consilio ac proposito tolerari. Verùm illud omni studio curandum, ut ne anxie nimirum nostram optemus liberationem. Nouit enim ipse tempus, nouit modum, nouit quid nobis magis conducat, quid secus. Qua de re haud iniuria quidem à sancto dictum est autore, Nouit dominus. Ferenda est igitur forti elatōque animo quoad ipse iusserit crux Christi. Imò quod Christianæ perfectionis non mediocre est argumentum, uenerationi nobis hi esse debent, qui crucem afferunt: quippe qui diuinæ sunt instrumenta prouidentiae ad exequenda Dei iudicia in terris. Scitè itaq; illud fuit à propheta oratum, Eripe (ita ex Hebræo transferunt) animam meam ab impio, qui est framea tua, & ab inimicis, qui tibi uice manuum sunt. Esaias quoque hac de re sic: Væ Assur, inquit, uirga furoris mei, & baculus ipse est in manu eius indignatio mea. Iob item cū tam uariè diuexaretur à dæmone, falsus est se à Dei manu ea perpeti. Manus, ait, domini tetigit me.

me. Igitur nouit dominus (ut sæpius rem tam necessariam repetamus) tempus liberationis nostræ. Nouit etiam tempus multa afficiendi illos, qui ut plurimum diutius seruari à Deo uidentur, quàm nostra uellet mollicies animi.

Sed eos maximè qui carnem sequentes in concupiscentia pollutionis ambulant.

Qui sint isti, qui sic ambulant ac uiuunt: puto illos esse, qui timore cùm Dei tum hominum reiecto in omnem sese prostituunt libidinem, & quicquid libuerit more pecudum consecretantur. Ad hæc,

Dominationem contemnunt.

Audaciam hominum : illos spernunt, qui legitima atque ordinaria præditi sunt autoritate: quibus tamen honor, ac iuncta cum dilectione reuerentia ab omnibus haberi debet. Sunt qui hoc in loco audacem quorundam temeritatem, è qua non pauca exortæ sunt hæreses, reprehendi existimant: qui negata prorsus Dei gubernatione in mundo ac dominatu, eò impulerunt nonnullos, ut se impunè peccare posse opinarentur. Huius sanè generis monstra fuere ante alios, ut refert Irenæus, Nicolaitæ, Gnostici postea, Naaseni, Cerdoniani, Marcionitæ, atque alij penè infinitæ impietatis atque impudentiæ hæretici. Quocirca aptissimè infertur,

Audaces, præfracti, qui splendores non uerentur conuicijs incessere.

Quæuis nefaria, inquit, audent. Præfractos uocat homines sui capitis, ac sensus, & qui facile ab inueterato iam usu abduci nequeunt. Noster interpretes Sibi placentes, transtulit, quod ijs bellissimè conuenit, qui in facinoribus perpetrandis cùm induruerint, non solùm peccata quotidie peccatis accumulunt, uerùm etiam ob cõmissa

nefandissimum in modum sibi applaudunt : ut illos sanè est uidere, quibus nihil placere iam potest, quod iniurium non sit, aut damnosum, aut cruentum, aut libidinosum, aut (ut semel dicam) ferum omnino, & immane. Quod Græcis est, Splendores non uerentur conuitijs incessere : hoc est, eos qui dignitate splendoréque aucti sunt aliquo. Nostri legunt, Sectas non metuunt introducere blasphemantes. Et perinde est, atque si diceret, Vt obedientia subditorū ablata seditiones facilius moueant, præpositis detrahunt. Sunt qui, maiestatem, hîc eo legunt modo, quo sua in epistola utitur Iudas. Dominationem, ait, contemnūt, maiestatem blasphemant : hoc est, diuinas spernunt ordinationes, statutasq; in terris hierarchias, gradúsque in ecclesia uenerandos, quæ omnia Dei maiestatem referunt, nihili faciūt. Eónne uerò iam uesaniæ nostra, simul ac frontem semel perfriquit, processit etas, ut si qui sunt inter mortales qui male audiant, hi ut plurimum ex illis sunt, qui rerum potiuntur, quiq; ex summa rerum sibi credita, atque auctoritate populorum suffragijs comparata, cum magni sint, omnium uidentur sententijs ex more uarijs ac dissipatis esse obnoxij? Sed in portu nauigant, si tantæ rerum moli atque oneri coniuncta sit cum potentia probitas, frænum nimirum ad coërcendas uulgi linguas fortissimum. Si uerò aliter ac debent uiuunt, ut malè agunt qui tantæ detrahunt maiestati, detrahunt tamen cum causa, ansaq; inuenta suæ planè satisfaciunt leuitati, colorato maximè prætextu aliquo reperto.

Cùm angeli, qui sunt potentia, ac uirtute maiores, non ferant aduersus ipsos apud dominum maledicum iudicium.

Arbitror illud idem, quod Iudas in quorundam petulantiam atque abusum linguæ inuectus protulit à Pe-

tro eadem de causa prolatum esse: quamq; strictius ille sic: Cùm Michaël archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moyfi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiae, sed dixit, Imperet tibi Deus. Voluit tunc dæmon corpus Moyfi, quo populum ad illius cultum prouocaret, detegi palamq; fieri. Cui Michaël obstitit, modestè tamen, ne tam nobili creaturæ, quasi illi reuerentiam exhibens ob principatum, male imprecari (id est iudicium blasphemiae inferre) uideretur. Tam sanctus angelus igitur ac potens, noluit inter mutuas illas cum dæmone altercationes tam execrandum spiritum ob dignitatem naturæ maledictis impetere, iniurioseq; aggrauare apud Deum. Petrus uerò, Præfracti isti & audaces, eos qui splendore aliquo sunt præditi ac dignitate, non uerentur maledictis incessere: cùm angeli, qui maiori fulcti sunt dignitate, ac potentia fortiores, neutiquam eos (splendore utique insignes) fuerunt ausi probris exagitare, atque illis detrahere, apud dominum potissime: quod sanè tolerandum, si id contigisset, uideri poterat: cùm res apud Deum, qui uniuersalis est arbiter, uentilaretur. In idem utriusq; recidunt sententiæ, atq; uerba ferè. Non displicet etiam illorum opinio nonnullis, qui hæc omnia ad Deum referunt, existimantes de angelis hîc prauis mentionem fieri: qui cùm propter nobilitatem naturæ longè præstent hominibus, suo tamen in lapsu ac ruina maledictis in Deum abstinuere, tanquam qui diuinæ deferrent autoritati. Hi enim cùm ob suæ originis præstantiam excellentissimi creaturarum omnium sint, Deum tamen suæ extremæ calamitatis atque exitij iudicem ipso etiam in lapsu uenerati sunt: tantum abfuit, ut quidpiam in illum eiecerint contumeliarum. Et sic supremam illam in Deo potestatem, qua cuncta concutit & tremefacit, magis uenerati sunt, quàm execrati.

Hi uerò ueluti irrationabilia pecora naturaliter genita ut capiantur & intereant, in his quæ non intelligunt blasphemantes, in perditione sua peribunt, reportantes mercedem iniustitiæ, pro uoluptate ducentes si in diem delitijs fruuntur.

Hi, inquit, perinde, atque si bruta essent rationis expertia, natà utiq; ad lanienam, nihil pensi habētes, sceleratiores quàm ipsi sint dæmones uidentur esse: qui cùm suis obtrectare præpositis uereantur, hi tamen omni in loco & fortuna à maledictis non abstinēt: immò etiam his de rebus quæ illos fugiunt omnino obloquuntur: signum certè peruersissimi eorum animi & maligni. Nollent sanè quò liberius peccare possent esse magistratus. Qui in perditione sua peribunt. Aptè sua, hoc est se digna: nam in continuis degentes, ac si belluæ essent uoluptatibus, in eodem ipso in quo uixere pereunt luto: percipientes quidem mercedem sibi multis nominibus debitam, præmium scilicet transactæ ætatis, cùm hîc ob contaminatæ uitæ famam, tum in futurum ob pœnarum atrocitatem, & grauitatem. Quid?

Ducunt uoluptatem delitias diei: labes ac maculæ, delitijs affluentes in conuiujs suis luxuriantes uobiscum.

Vide, ait, conclamatos illorum animos. Qui enim de nocte solum libidini uacant, hi præ se ferunt nescio quid pudoris: at isti nihil se assequutos opinantur, nisi per diu id agant ac palàm: existimantes tum demum ueras eas esse delitias ac uoluptates, si diurnæ eæ sint, non contenti nocturnis. Hominesne sunt isti? num belluæ? Haud tales igitur amplius sceleratos nefariósue appellari

lari fas sit, sed ipsummet scelus ac nefas: simul ut eos uideo suis in conuiujs totos luxuriæ addictos esse, & id quidem uobiscum, uestrisq; cum uxoribus ac liberis.

Vobiscum dico non animaduertentibus quod hi oculos habent adulterij plenos, & qui à peccatis cessare nequeant.

Adeo, inquit, procaci sunt aspectu & inuerecundo, ut adulteram non aspiciant solum, uerùm etiam ipsissimis hauriant oculis. Cùm certè semel in iterandis delictis occaluerint, nihil aliud se iam cogitare posse ostendunt quàm quomodo suas explere possint cupiditates: finem interim peccandi statuentes nullum.

Pellicientes animas instabiles.

Nondum scilicet ad bonam frugem informatas. Facile enim à quouis uēto nutant animi leues & infirmi, adescanturq; ab ijs potissimùm,

Qui cor exercitatum auaritia habent, execrabiles filij, qui relicta recta uia aberrarunt, sequuti uiam Balaam ex Boffor, qui mercedem iniquitatis dilexit: sed redargutus fuit de sua uesania: animal subiugale mutum humana uoce loquens prohibuit prophetæ insipientiam.

Græcis est non tam auaritia, quàm ui malisq; artibus partis. In ijs quidem accumulandis exercitatum habent ingenium, callentq; artem. Hi certè qui libidinosè uiuendo decoctores suarum rerum fuere, necesse est, ut alienarum, ne desit pergræcandi in posterum facultas, raptores fiant. Sic sunt illi, qui tum Deo tum hominibus inuisi probis omnibus infensi sunt. Siquidem à re-
cta

Et deerrantes uia sequuntur Balaam ex Boffor. Alij Beor, legunt : sed uariant interdum Græci ab Hebræis in nominibus istiusmodi barbaris. Nota est historia ex Numero Mosis, quomodo scilicet Balaac Moabitarum rex Balaam inuitauit magum muneribus ut malediceret Israëliticis copijs, quæ tunc in armis erant: nam sceleratissimo uati ars erat è magia, ut exercitus, cui suis ipse maleficijs male imprecaretur, in prælio succumberet: iccirco istuc petijt ab eo Balaac. Sensus itaque is esto: Auaritia quidem atque alienarum rerum siti raptuque obcæcati, probis malè imprecari solent corruptissimi quidam, in hoc Balaam imitati: qui meliora cognoscens, immò à Deo ne impio pareret regi admonitus: spreuit tamen admonitionem, ac populo illi tam caro numini maledicere, maxima illi mercede promissa, conatus est. Verùm se dignam retulit confusionem ab asina uoce humana correptus. Et nisi minus ille oculis animi uidisset, quàm oculis corporeis asina uidit, à nefario suo facilè declinasset consilio, ut illa ab itinere conspecto angelo declinauit. Quare eo penitus exutoratione, Brutum animal & mutum suæ illum castigauit insipientiæ lingua loquutum humana. Istiusmodi planè naturæ sunt hæretici (ut dixi) doctoresq; indocti ac uenales: quos eò interdum cæcitatibus impellit iuncta cum ambitione auaritia, ut spe tantilla lucri apparente Deo ipsi optimo maximo, non solùm hominibus, detrahere parati sint, ac malè imprecari. Exoculati semel pecuniarum cupiditate, cuncta illis & sacra & prophana, modò emptores inueniant, fiunt uenalia. Quid mirum?

Sunt enim fontes sine aqua, & nebulae à turbine exagitatae.

Sunt fontes, ait, ficci, pleniq; ruderis ac limi falsi isti doctores, qui ob ostentatam uulgo eloquentiam atque
religio

religionem uidentur fontes esse lucidi, & copiosi: uerum si propius accesseris, uasa illos esse inania & solitaria reperiēs. Sunt proinde etiam ut nubes circumactæ à uentis, quæ ne guttam quidem depluunt, cum tamen imbrium copiam polliceri uideantur. Hos uocat alter apostolus arbores autumnales bis mortuas, cum scilicet prius fructibus, quod in autumno illis contingere uidemus, folijs postea exute uidentur emori. Eradicatæ, inquit, à pomarijs nimirum ecclesiæ.

Quibus caligo tenebrarum reseruatur.

Pœna certè debita caliginosis animis, ac tetrīs. Inferni supplicia intelligit. Sic Iudas: Sunt nubes sine aqua, quæ à uentis circunferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, undæ efferæ.

Superbiam enim uanitatis loquentes, inescant per concupiscentias carnis in lasciujs eos, qui uerè aufugerant, qui in errore conuersabantur, dum illis libertatem pollicentur, cum ipsi serui sint corruptionis.

Vocat corruptionem turpis uitæ consuetudinem atque habitum. Is quidem præcipuus hæreticorum mos est, uerba scilicet iactare thraſonica, & fastuosa, promissionesq; promissionibus accumulare arrogantissimas, sed inanes. Eritis (ait dæmon) sicut Dij, scientes bonum & malum. Quid hac promissione arrogantius? quid ampullosius? Quod enim proprium illius est naturæ qui butyrum ac mel, ut prædixit Esaias, comedit ut sciret reprobare malum, & eligere bonum, leuissimæ foeminae ausus est polliceri uersutissimus serpens. Hi itaque astutissimi aucupes id moris habent, ut incautos, qui cæteroquin à mortifera illorū doctrina, qua infecti prius fuerant, sese paulatim subtrahere, ne quid agere incon-

sultò

sultò uideantur, quærunt: falsis pelliciant promissionibus, retineanturq; lenocinijs, pollicentes quidem libertatem spiritus, cum ipsi interim mancipia sint libidinum obscœnissima. Nihil sanè libentius audit uulgus, quàm uti posse libertate. Vulgus dixi solùm, quãquam non me fugit, permultos etiam non infine sortis homines huiuscemodi libentissimè adhærere disciplinæ atq; hæresi. Qui autem tali imbuti sunt persuasione, quòd nihil non liceat, eos necesse est corporais oblectamentis, quibus natura humana haud libenter caret, obtemperare: illisq; tanquam uilissimi serui uel nolentes obsequi.

A quo enim quis superatus est, eius fit seruus.

Vt uerissimum illud sit apostolicum, **QUI** facit peccatum, seruus est peccati. Nec sanè mirum: siquidem qui peccat, procul dubio superatur tanquam in duello à peccato, iccirco uelit nolit, seruire, uiuere, mori quoq; in peccato, nisi suppetias Deus ueniat, cogitur. Seruus iam erat factus peccati epistolæ huius autor, quando Christum se ignorare metu ancillæ cuiusdam sordidæ perterritus falsus est ne semel quidem, sed iterum atque iterum, nisi respexisset in eum dominus. Nam à diuinissimo illo aspectu admonitus, illustratusq; à uero sole, fleuit amare. Fleuisset & Iudas ad eum sanè modum, si admonitiones à magistro in cœna illa extrema sibi factas non refutasset. Adam quoque ipse post leue prælium commissum cum peccato uictus quæsiuit latebras, considerans se nullo unquam modo à dira seruitute peccati, quam sibi ultrò asciuerat, neque ab hasta, sub qua peccando transierat collum, per se posse excutere, si uocanti Deo parère neglexisset. Nostrum est igitur labi, uinciriq; catenis peccati: surgere uerò post
lapsum

lapsum atque eximi à peccati nexibus iam alterius est iurisdictionis, nempe Dei offensi, qui gratis (ut ait Augustinus) cum propositi nostri assensu nos afferit in libertatem. Sed illud timoris plenissimum quod sequitur me terret.

Si enim posteaquam refugerant ab inquinamentis mundi per cognitionem domini & saluatoris I E S V Christi, ijs rursus implicati superantur, facta sunt illis postrema peiora primis. Melius enim fuisset illis non cognouisse uiam iustitiæ, quàm post cognitionem conuerti ab eo, quod illis traditum fuit, sancto mandato.

Sanctum mandatum appellat legem à Deo sancitam, ad quam seruandam quotquot nomina semel dederunt Christo indissolubili tenentur foedere. Verùm caue putes, ut putarunt olim hæretici, spem hîc illis adimi ueniæ qui peccant. In hunc sanè errorem nonnullos etiam ex nostris lapsos esse magno nostro dolore uidimus. Verùm fatendum quoque est Petrum hîc ueniam negare, sed illis duntaxat qui ad mortem usque delinquere beneq; notam ueritatem expugnare connituntur. Istuc quidem peccatum, peccatum ad mortem, pro quo diluendo nemo orare permittitur, appellat Ioannes. Semel enim illuminati atque ad excellentiorem aliquem perfectionis gradum per Dei spiritum, atque illius cognitionem, quæ fit per fidem euecti, sed postea donorum cœlestium obliti ad opprimendam ueritatem iam cognitam accedunt, ultroq; in peccata prolapsi in his, quæ ad corpus attinent, sua omnia oblectamenta, omîssis interim ijs quæ sunt animi, capere student : hi à
Deo

Deo sua neglecti culpa deserti q̄; censeri possunt : iccirco ardua atq; difficilis uidetur eorum curatio. Impossibile est eos, inquit Paulus, qui semel sunt illuminati, (non solùm de gratiæ radijs, sed etiam de Baptismo, quod sacramentum illuminationum appellabant antiqui, intelligit) gustauerunt q̄; donum cœleste (remissionem nimirum peccatorum, quæ accepta intellecta q̄; atque agnita à peccatore, mirabiles in corde humano exsuscitat spiritualis gustus suauitates) & participes facti sunt spiritus sancti, (senserunt scilicet se esse factos domicilia Deo digna) & gustauerunt bonum Dei uerbum (mysteria intelligit legis, ac uerbum illud, de quo sic Dauid, Eructauit cor meum uerbum bonum) uirtutes q̄; seculi uenturi, (de gloriæ æternæ magnitudine, quam etiam in hac uita persentiunt electi, atque illius experiuntur maiestatem, loquitur) & prolapsi fuerint, rursus renouari ad poenitentiam. Encomia sunt hæc perfectionis, quæ qui possidet, atque iterum ad condonatas iam olim reuertitur sordes, data q̄; opera sequitur errores sprete ueritate, iam magis induruit, quàm ut conuerti posse uideatur. Verùm enim uero, si & is quoque ex animo resipiscit, Deus eum non auersatur. Siquidem, ut ait Chrysostomus, etiam in ipso temporis articulo, cùm iam anima festinat ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerferit, poenitentiam clementissimi Dei benignitas non aspernatur : nec ferum est quod est uerum. Quare non quantitas criminis, non breuitas temporis, nec horæ extremitas, nec uitæ enormitas, si uera contritio, si pura fuerit uoluntatis mutatio, excludit à uenia. Hanc sanctissimi uiri opinionem communem sanè cum sanctioribus sacrarum litterarum interpretibus irrident nonnulli, ex his potissimum, qui ita delicato sunt stomacho, ut scriptores planè omnes à Christi ætate fastidiant, de illis q̄; malè opinent

opinentur & sentiant. Non est tamen diutius spe ueniam
 sæpenumero inutili, nostra procrastinanda conuersio-
 ne, ne fortè, ut scriptum est, quæramus tum spatium
 poenitentiam cum inueniri non possit: illudq; de nobis
 dictum experiamur, Fiant dorsa eorum semper incur-
 ua. Facta sunt igitur illis postrema peiora primis ob
 induratum iam sensum & malignum. Et certè in tene-
 bris nondum plena exorta luce cæcutiuisse aliquando
 haud multum sanè reprehensibile uideri poterat: at so-
 lem ipsum totam iam illustrantem regionem auersari
 atque à perceptis iam radijs refugere, ultroq; ad tene-
 bras olim execratas redire, atque in illis nulla habita
 cognitæ ueritatis ratione oblectari, quid censes? Qui
 talis est, ferè dæmonum æquauit malitiam & impro-
 bitatem.

Huic enim accidit quod prouerbio dici
 solet, Canis reuersus ad suum uomitum.

Nihil sanè sordidius illi potest contingere, quàm quod
 semel eiecerat resorbere. Frustra igitur uomitu purga-
 uit stomachum peccator, animam scilicet peccati sorde
 inquinatam, si repetijt eiectum, si resorbuit quod na-
 turam grauabat. Quid illud?

Suis lota, in uolutabro luti.

Reuoluta scilicet post lotionem. Quid, obsecro, te iuuat
 lauacrum, baptismi? quid cognitio Dei? quid longa poe-
 nitentiam lamenta? si ad sordes haud multo pridem de-
 testatas & sciens & prudens reuertaris? Sic canis, inquit
 Salomon, qui reuertitur ad uomitum suum, sic insi-
 piens qui iterat stultitiam suam. Periculosissimum
 quidem istuc est genus incogitantiam, melius dicerem
 rebellionis, si quod aliud.

HAs iam alteras charissimi uobis scribo literas, in quibus uestram excito in commonitione synceram mentem.

Et sic duas istas epistolas tanquam à diuo Petro scriptas legit ecclesia. Prima igitur à nobis ut potuimus exposita & illustrata, ad alteram uenerabundi ac timidi interpretandam accessimus, exercitationis nostri frigidi ingenij potius (ut in alterius exordio diximus) gratia, quàm quòd speraremus ex nostris hisce frigidiusculis atque ieiunis commentarijs posse lucis aliquid addi tantę maiestati, ut sunt apostolorum scripta. Legent tamen, spero, in academia domini rudiores, quibus nondum plena concessa est abditarum rerum cognitio & gustus. Tantùm id aueo, ut non solùm hi qui supremis fidei gradibus nõdum assueti in imis adhuc immorantur, æqui boniq; consulant, si quid in harum lectione aut parum cautè uidebitur dictum, aut à uulgari pertritoq; sensu alienum: sed illi etiam, qui in sublimi tum litterarum, tum sanctitatis apice constituti de utroque possunt genere doctissimè iudicare. De erraticis uerò quibusdam sanctulis, qui totam penè Europam peragrantes à nemine sanè missi, sed à propria persuasi existimatione de alienis scriptis censuram sibi arrogant, sino alios iudicium facere. Mecum uerò non incommodè agi arbitrabor, si per otium mihi licuerit, quæ cano tum mihi tum meis musis canere, non alijs. Libenter equidem ego penè decrepitus (iam tertium & sexagesimum prætergressus sum annum) cum decrepito apostolo loquor, & necessitudinem in eo. Exploratissimum quidem habeo senem istum Deo carissimum & amicum & legatum, hac in epistola non tam
suæ

suæ tempestatis homines, quàm nostræ etiam hortari, ne blandis quorundam persuasionibus aures accommodent, neque illorum plusquam circæis teneantur præstigijs: sed in dubijs, quæ oriri solent in re nondum planè sibi explicata, prophetas consulant & apostolos, qui ut legitimi sunt nuntij à Deo missi, ita uera afferunt & salutaria: illi adulterina, falsa, mortifera: cùm uerius illusores dici possent quàm doctores. In quibus. Ad utramque refertur epistolam. En alteras, inquit, do uobis literas, uosq; eadem de re ijsdem in literis commonefacio. Non certè quod ne parum quidem de uestra addubitem in fide Christi synceritate, quam dudum compertam habeo. Sed ad ea amplexanda uos excito, ad quæ uestras intueor mentes bene intentas esse & confirmatas. Id sanè moris est illis, qui alios instruunt, ut sponte & sua progrediētibus adiungant stimulos. Eos quidem non præterit, ignem nisi affiduis alatur nutrimentis facilè sopiri & extinguui.

Vt memores sitis uerborum, quæ prædicta sunt à prophetis: & præcepti nostri, qui sumus apostoli domini & saluatoris I E S U. Istud in primis fuit apostolis suis in concionibus consilium, ut homines in fide ancipites ac nutantes ad prophetias ueteres rimandas adhortarentur: ut pote qua reconditissima fidei mysteria longe ante prædixissent, licet obscure ac tectè. Ipsi autem apostoli easdem ipsas obscuritates & tenebras limpidissimè postea & illustrarunt, & solem ipsum è caligine illa antiqua prophetarum emeruisse iam tandem commostrarunt. Cæterum institutionem uitæ, & disciplinam illis traditam uocat præceptum apostolus noster, Vt memores, inquit, sitis præcepti nostri, qui nuntij sumus & legati domini & saluatoris I E S U. Quare nostri ad sectandam iustitiæ

uiam hortatus, sunt in primis hortatus Christi, cuius legatione fungimur apud uos. Scitè id quidem: nam Deus fons est & origo suæ doctrinæ, apostoli uerò tubuli quidam aurei, per quos deriuantur uerba uitæ ad homines. Hisce enim suo à magistro dicitur, Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit. At iam quid hortetur audiamus.

Illud, inquit, primum scientes uenturos in extremis diebus illusores, qui iuxta proprias concupiscentias ambulent, & dicant, Vbi est promissio aduentus eius? nam ex quo die patres obdormierunt, omnia sic permanent ab initio creationis.

Id ante omnia, inquit, latere uos nolo, quòd uenient senescente mundo impostores quidam effrontes, qui concupiscentijs, infinitis illis quidem & scelerosis operam dantes, eò impudentiæ deuenient, quòd uobis insultare non uerebuntur dicentes, Vbi frequens uestra illa est de aduentu Messix ad iudicium pollicitatio? Ea quidem erat antiquitus apud fideles cura, ut assidua commemoratione ac spe futuri iudicij, cum se inter se ipsi consolarentur, tum ut improbos, atque in peccatis obdurateos à turpi illo suo proposito deterrerent. Illi contrà cernentes in dies acrius prauitatem inualescere, neque punitionis indicium apparere ullum, expectationem illam iudicij uti uanam & commentitiam deridebant. Putabant enim nunquam futurum quod tandiu differbatur. Qua de re insolentiores facti sic insultando dicebant, Vbi est antiquata iam uestra illa persuasio iudicij? ubi corporum, ut uos iactare consueuistis reuiuiscencia? ubi uestræ religionis præmia nequicquam expectata? ubi iudicis præsentia & aduentus? Ex quo enim
die

die patres obdormierunt omnia, sic permanent ab initio creationis: hoc est, ab eodem ipso rerum cōditarum exordio patres unus post alium interiere, seu ut uos uultis obdormierunt, nec quisquam illorum hactenus reuixit: ita & nobis nostrisq; posteris, quò una omnino sit forma uniuersi, cōtingere necesse erit. Vicissim enim alter alteri ad hunc usque diem successit: succedemus & nos alijs, alijs item nobis in infinitum. Quamobrem inanem uestram hanc esse spem orbis imminutandi, quis iam ignoret? At auctor sanctissimus istiusmodi improborum petulantiam castigans ex præterita mundi reformatione futuram asserit, ad hæc addens, Dei iustitiam haud semper ad hominum flagitia connixisse, sed de omnibus ætatibus sumpsisse pœnas. Iubet proinde illos cauere, ut ne eis accidant, quæ impijs olim ante diluuium, quos subita nec opinata corripuit aquarum uis, acciderunt.

Nam illud uolentes nesciunt, quòd cœli iam olim fuerint.

Data (inquit) opera, atque tam euidentis rei notitiam ultrò aspernantur. At cuiusnam, obsecro, rei tam euidentis affectabant ignorationem? Quòd scilicet mundi olim immutata fuerit facies propter hominum scelera, & quòd idem ob eandem omnino causam futurum sit. Cœli, inquit, erant olim ut nunc sunt. Aërem intelligit hunc crassum, in quo sunt sedes nubium, ordinariæq; fiunt quotidie, ut uidemus, impressiones, ut grâdo, imber, tonitrus, pluuia, uentus, turbo, fulgur fulgetrumq;, & id genus permulta, quæ in aëre gigni, in ea uidelicet regione, quæ (ut uerbis utar Augustini) fuit occupata ab aquis diluuij, non est qui nesciat. Cœli itaque nomine aërem, quod in scripturis ualde est frequens, intelligit. Miluus, ait Hieremias, in cœlo cogno-

uit tempus suum, David item, Intonuit de coelo dominus. Sic aër sæpe accipitur, ut diximus.

Et terra ex aqua & per aquam consistens Dei uerbo, per quæ is, qui tunc erat mundus, aqua inundatus perijt.

Ea quidem nostri est mens apostoli, ut ex ueteri illa orbis immutatione per aquas diluuij, quo tota penitus terra obruta uisa est interiisse, alteram probet futuram eadem de causa qua prima, ob insupportabilem scilicet mortalium ferè omnium superbiam, atque diuinæ religionis contemptum. Affore aliquando scribit, quòd Deus orbem hunc nostrum contaminatissimum in igne furoris sui uisitet: eum purgans, innouans, atque illi pulcherrimam quandam & immortalem, haud amplius destruendam tribuat formam. Neque hoc durum uideri debere simulatque iam altera præterierit: sed illa quidem per aquas, hæc autem posterior per ignem uniuersa depopulaturū suam sortietur innouationem. Quòd uerò terra ex aquis consistat ac per aquas, id quidem intellectu difficile non uidetur: siue quoniam ex indigesta mole illa quam dixere chaos prodijt, & quam appellari aquam à Mose legimus, ut illud est, *Spiritus domini ferebatur super aquas*: res scilicet distinctè producendas è materia illa informi: illisq; auium more quò rebus omnibus uim gignendi suppeditaret, placidissimè incubuerit. Atque is erat spiritus Dei: seu, ut legunt Hebræi in suo maximo Genesi, spiritus Messiaë. Mercurius item, qui fuit circa tempora Mosis, spiritum intelligibilem, ne uentum putaremus, appellauit. Siue etiam quia firmavit Deus terram super aquas, ut ait David: unde illud est: *Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in locum unum, & appareat arida, & uocauit aridam terram.* Esdra quoque Deum alloquens, Tertia, inquit,

inquit, die imperasti aquas congregari in septima parte terræ : sex uerò partes siccasti & conseruasti. Tota igitur congeries illa aquarum, quæ res secum continebat uniuersas inseparatas, atque elementa indistincta, celsit Dei iussu, & sic emerfit tellus ista infelix, pro qua usurpanda quid non agunt mortales? Ob eam itaque causam terram ex aquis originem habuisse, per aquasq; constitisse ferunt, ut pote quæ in puluerem resolueretur nisi continuis irrigationibus, ut solet corpus humanum sanguine, per uenas cuniculosq; subterraneos ablueretur, quasiq; refrigerium caperet : atque hæc omnia uirtute uerbi Dei contigere : quo imperante, ut ait Paulus, condita sunt uniuersa. Nedum id quidem, sed ipsomet uerbo quæcunq; olim condere uoluit suo in statu conseruat, atque ullo absque labore sustinet. Quod sanè Paulum intellexisse uideo cùm aliàs, tum potissimè, cùm ad Hebræos scribens sic de filio, Portans, inquit, omnia uerbo uirtutis suæ: hoc est, uniuersa uerbi sui potentissima moderans : nam portandi uerbo, ut ait Chrysostomus, facilitas gubernandi continendiq; intelligitur. Per quæ: nempe cœlos ac terram: siquidem ut è cœlis profusæ sunt olim pluuiæ illæ infestæ, ita è terra larga emerfit aquarum profluentia. Et rupti sunt, ait Moses, omnes fontes abyssi magnæ: nempe ipsum profundissimum humorum barathrum, canalesq; aëris uniuersi sua ruperunt claustra, impetúque à uerbo Dei incitato, & immenso, & furibundo totum inundaerunt orbem. Mundus, inquit, inundatus perijt. Animantia intelligit, ac res omnes illas, sine quarum decore atque utilitate solitarius esset orbis & inhabitabilis. Consumpta est, ut scribit Moses, omnis caro quæ mouebatur super terram. Atque hæc quidem omnia propter flagitia hominum. Quocirca in superioribus mundum uocauit impiorum.

At qui nunc sunt cœli, & terrâ eiusdem uerbo repositi sunt, seruatî igni in diem iudicij, & perditionis impiorum hominum.

Quemadmodum autem creati sunt cœli, sic ijdem ipsi ad suam natiuam instaurati formã seruantur Dei iussu (ut Dei iussu conditi sunt) extremæ illi conflagrationi, qua urgente puriorem defæcатиoremq; quàm nunc habent, nanciscentur faciem. Tunc, dico, quando improbi ac nefarij, ipso omnia deuastante æstu funditus absumuntur. Quòd autem tam crebrò de impijs mentionem faciat Petrus, non ab re quidem fit. Ex his enim toties repetitis, quasiq; in theatrum frequentius adductis, cupit nos esse admonitos, illorum uitam diuinis a deo oculis fuisse semper infensam atq; odiosam, ut eorum causa Deus rerum uniuersarũ machinam delere tum olim coactus fuerit, tum in futurum acerbiori quodam modo, atque irreparabili euentu deleturus sit, atque euersurus à fundamentis. Adeone scelestam nefandorum hominum uitam tantæ fuisse semper efficacix censebimus, ut clementissimę naturæ Deum ad pulcherrimum sui orbis opificium destruendum & olim impulerit, & in futurum impulsura sit? Seruatî, inquit, cœli sunt igni in diem iudicij, & perditionis impiorum. Quod tamen quando futurum sit, quis unquam nouit mortalium? Id quidem à Dei pendet præscripto ac uoluntate: seriùsne an maturius, haud multum quidem refert ignorare: refert enim quo quis apparatu cùm uenerit inueniatur.

V num autem hoc non uos fugiat charissimi, quòd unus dies apud dominum æquè est, ut mille anni, & mille anni ut dies unus. Esto (inquit) cæterorum, quod est humanarum rerum ingenium, obliti sitis: hoc unum saltem uobis ne excidat

dat animo, quòd nulla apud Deum sit temporum distinctio, nulla intercapedo, nulla necessitas. Cuncta illi quamuis abditissima sunt nota, perindèque futura ut præsentia aperta illi sunt, æternaq; in illius uiuunt mente. Neque est quidem quòd uos moueat iudicij tarditas. Illud curandum potius, ne quando uenerit parum uos paratos inueniat. Sic est humanus sensus, ut quædam nobis longè esse uideantur, quædam propè, cunctaque ex nostra sententia atque arbitrio, ponderemus. Verùm apud Deum à crassicie ista corporea remotissimum omnia æqualia sunt, atque absque tempore. Qua de re suis in pertractandis iudicijs, definiendisq; sententijs nõ utitur affectu humano, ut solent homines, sed suo, æterno nimirum, diuino, æquissimo, longèq; semoto à cæterarum rerũ inconstantia & uarietate : cuiq; nec aliquid præteritum est, nec futurum : sed omnia uno eodemq; procedunt passu & nudo & simplici coram illius aspectu, tantum à mortalibus ignorato, quantum creator creaturis præstat & antecedit. Quæcunq; igitur nobis, siue quæ ad pœnas, siue quæ ad gloriam attinent, est pollicitus, suo concedit tempore, nec nostra attendit festina nimium desyderia. Semper enim in Deo omne tempus, siue breue nobis uideatur, siue longum, eadem constat ratione ac modo. Siquidem mille anni, immò mille annorum myriades apud illum tanquam dies hesternæ est, quæ iam præteriuit. Quare non est quòd dicatis Deum nimium in ijs quæ promisit seruandis cunctari.

Non tardat dominus promissiones suas, quemadmodum nonnulli tarditatem existimant. Sed longanimis est erga nos, dum non uult ullos perire, sed omnes ad pœnitentiam accedere.

Haud suas, inquit, diutius prorogat pollicitationes Deus, quasi illum promississe poeniteat, ut quidã dicere non sunt ueriti: & quoniam non statim quæ promisit præstat, tarditatis eum insimulant. Quòd si differt, ut diximus, tempusq; longius præscribit: non id quidem contingere arbitrandum est, quòd promissorum sit oblitus, sed sua usus interim pietate, utpote cui hominum (ubicunque locorum sint) cum salus, tum uita est curæ: ad poenitentiam omnes hortatur, inuitat, prouocat, tantum non cogit. Ea quippe Deus est erga omnes lenitate & clementia, ut nullo modo quempiam, nisi ipse uelit, abijciat, sinatq; perire. Vult certè omnes, cuiuscunque sint uel patriæ, uel originis, uel religionis homines (quod quidem in ipso est) seruari, per poenitentiamq; ad pietatis suæ fontem accedere, expergisciq; ad uitam. Verùm ne fallamur poenitentia ipsa quam resipiscentiam appellant autores, qua homo se intimè cognoscit, suamq; præteritam detestans uitam se discutit & uentilat, Dei est donum. Quod sanè ex Hieremiæ uerbis de Ephraim suum attestante ex resipiscentia dolorem prolatis deprehendi potest. Castigasti me, inquit, domine, & eruditus sum quasi iuuenculus (multis is plagis anteaquam edometur indiget) indomitus. Conuerte me, & conuertar: quia tu dominus meus & Deus meus. Posteaquam enim cõuertisti me, egi poenitentiã: & postquam ostendisti mihi (me scilicet) percussi femur meum: (signum nimirum extremi doloris) confusus sum & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ. At tu mihi æterni patris clementiam contemplare. Conturbata sunt uiscera mea, inquit, super eum. Miserans miserebor eius, ait dominus. Statue tibi speculam (quo tuam antea actam circumspectas uitam, quod in ualle rarò contingit, locoq; campestri omnibus peruiro) Pone tibi amaritudines (etiam quando sua

do suauia tibi à mundo offeruntur) Dirige cor tuum in uiam rectam (quod hætenus per obliquos uitiorum anfractus mæandrosq; errorum inexplicabiles diuagatum est) Vsq; quo delitijs dissolueris filia uaga? Reuertere uirgo Israël ad ciuitates tuas, (haud multo pridem neglectas, qui sunt sanctorum conuentus: Hierusalem certè ædificatur ut ciuitas). Itaque (ne multis) patienter, quò nos tandem ad pœnitentiam pertrahat, nostram fert stupiditatem & duriciem. Tantum non despondeamus animum, reluctemurq; tanquam indomitæ nondumq; cicuratæ feræ uocanti Deo. Neminem quidem (ut sæpius repetam) à se alienari deerrarèque à grege reliquo atq; interire uult Deus. Siquidem ita ipse in Esaia loquitur, In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Ergo misericordia tua æterna est, indignatio uerò momentanea, ô altissime. Iccirco, ô, qui māducatis panem doloris, surgite postquã sederitis: nam pœnitentia suos & ipsa habet cum fine fletus, suos cruciatus, suaq; lamenta. Erit enim aliquando ut dicere non formidatis, Domine præstitisti decori meo uirtutem. Itaque, ut finiam, longanimis: ac quo tandem ad ipsum toties à nobis contemptum fugatumq; reuertamur serui fugacissimi, inertes, periuri, fallaces, infidi, patiens & lenis est dominus.

Veniet autem dies domini sicut fur in nocte, quo cœli uehementi sonitu transibunt, elementa uerò æstuantia soluentur, terraq; & quæ in ea sunt opera exurentur.

Ita etiam Paulus hac de re Thessalonicensibus scribens edisserit. Ipsi, inquit, diligenter scitis, quia dies domini sicut fur in nocte ita ueniet. Cùm enim dixerint, Pax & securitas

securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in utero habentis, & non effugient. Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes uos filij lucis estis, non noctis & tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut cæteri, sed uigilemus, & sobrij simus. Et infert Apostolus qua ratione sit uigilandum: Induti, ait, loricam fidei & charitatis, & galeam quæ est spes salutis, quoniam non posuit nos Deus in iram. hoc est, non nos creauit, propriaq; redemit uita, ut noster esset carnifex ac laniator, sed in acquisitionem per dominum nostrum IESUM Christum, qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus, siue dormiamus, simul cum illo uiuamus. Hæc sanè omnia haud ab re quidem ex Paulo ponere libuit, ut stimulo tam diuini apostoli ad sacratissimi senis nostri stimulos addito ad ea ardentius amanda, quæ uera bona sunt, accenderemur, consideraremusq; continuis ueluti excubijs excitati, quanti sit periculi tot inter hostes, & eos quidem inexorabiles & cruentos in utrumq; dormire oculum. Ceterum ut diem illum improuisum inexpectatumq; esse demonstret, subito illum & impræmeditato furis aduentui comparat. Fur enim clam suspensioq; gradu incedens, res tuas antea quàm animaduertas iam abstulit, corrasitq; ex arca aurum tanto tuo sudore comparatum. Sic dies Domini citius quietiusq; quàm unquam putassent homines de improuiso ueniet. In quo sanè tanta erit flammaram uis atque æstus, ut coeli ipsi ingenti strepitu ac celeritate in aliam transaturi sint formam, pulchriorem tamen, quàm ea nunc est, quam habent. Et sic eundem ad modum elementa, quibus res constant reliquæ, ut illa incendij rapacissima exusta dissoluentur. Hinc porrò terra, atque ea omnia quæ ut è terra sunt & oriuntur, ita in ipsa tanquam in sinu nutricis & continentur & aluntur conflagrabit, totaq;

totaq; ipsa demum humanarum rerum natura omni exuta crassicie & inquinamento, purgabitur. Asserunt patres cum coelum tum terram, speciem, non substantiam mutaturos, illosq; in perpetuum motibus plane celestibus quiescentibus ad sempiternam Dei gloriam permanfuros.

Cum igitur hæc omnia solvantur, quales oportet uos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus, expectantes & accelerantes aduentum diei Dei, per quem coeli incensi soluentur & elementa æstuantia liquefcent.

Cum cuncta, inquit, tam exactè per ignem purificanda sint, ut etiam quæ peccare nequeant sint dissoluenda: quæ cura? quod studium in uobis peccantibus debet esse, ne impuros imparatosue & incogitantes dies uos illa horribilis Dei reperiatur? Conuersationibus dicens & pietatibus: studium uult intelligi assiduum ad uitæ inuouationem, quin & ad spirituales diuinæ religionis culturam, quam pietatem appellamus, animum & uigilantem & eruditum, ne scilicet in tam necessario cultu somniculosi perpetuis in erroribus uersetur. Atque id quidem celeriter peragendum est nobis, ne impræmeditati ab illius præueniamur aduentu. Quis itaque est tam sui penitus immemor, qui suæ quotidie in tam periculoso rerum statu non habeat uitæ rationem? non se discutiat? nõ castiget errata? non, donec hodie (ut ait Paulus) cognominatur, semet à somno excitet, illud cogitans, iam iam aduentare iudicem illum, de quo sic legimus, Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius? Ad cuius sanè ignis incendium creata omnia ea, quæ corruptioni sunt obnoxia, conflagrabunt,

bunt, elemētaq; metalli instar liquefacti colliquescent, quò cuncta affabrè admodum depurata, ab igneq; medullitus adesa, partim intereāt, partim in pulchriorē reformētur faciem, statumq; incorruptū & immortalem.

Nouos uerò cœlos, & nouam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat.

De mundo hæc nostro renouando dici non asserunt patres, iccirco quòd ablato è terris homine, atque immortali facto, non erit qui iustitiam in mundo colat: siquidem post diem illum ultimum homo, qui in pietatis studio sese prius exercuerit, Deoq; contemptis mundi illecebris adhæserit, ad præmia æterna capescenda uocabitur, constitueturq; cum Christo amplissimorum bonorum hæres in cœlis, ubi perfectissimam suam habet sedem iustitia, sanctitas nimirum, ac copia bonorum uerorum exuberantissima. Hæc noua est Hierusalem, hæc sedes Dei, hæc illius hæreditas, hæc tandem beatitudo illa ad quam continua sese præparant exercitatione dum hîc uiuitur electi. Quæ sanè encomia de orbe hoc nostro uel millies perpurgato, qui dici posse opinantur errare uidentur. Vidi, inquit Salomon, sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem. Vtcunque igitur de felicissima illa orbis in nouatione futura prædices, illud compertum, mūdum tunc absque habitatore homine fore, cuius illo ab die aut cœlum lucidissimum cum Deo, aut obscura tetraq; apud inferos caligo ac nox domicilium erit æternum.

Quapropter Charissimi hæc expectantes date operam, ut immaculati, & incontaminati ab illo reperiamini in pace, dominiq; nostri longanimitatē salutē arbitremini.

Mora

Mora quidem illa, qua suam differt ad iudicium præsentiam Deus, non sic est interpretanda, quasi non amplius uenturus sit: sed illud magis cogitandum, patientissimum dominum sua erga nos ad hunc modum semper uti solitum longanimitate, ut seruet, ut moneat, ut ad poenitentiam excitet, ut tandem ex hostibus coniunctissimos sibi & amicos & filios, quæ immensa illius est bonitas, faciat. Quare in id totis incumbendum est uiribus, ut puros nos, cum uenerit, atque inculpato (sic immaculatum & incontaminatum exponimus) reperiatur in pace: hoc est, ulla absq; rebellione ac dissidio sensuum ad mentem, portionem utiq; hominis naturæ diuinæ capacem, & consortem.

Quemadmodum & dilectus frater noster Paulus iuxta datam sibi sapientiam scripsit uobis, etiam in omnibus ferè epistolis loquens de his, inter quæ sunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles detorquent, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perniciem.

Sapientiam diuo Paulo datam cum dicat Petrus, non tantum illum laudare appetit, quantum Deum ipsum, sine cuius consilio ac dono ne mutire quidem unquam potuisset tantus apostolus, non solum arcana Dei profundissima aperire, ut fecit. Loquens de ijs, inquit hoc est, de ijs omnino rebus suis in epistolis loquutus est, de quibus ego in meis. Nihil sanè tam accuratè uterque scripsit apostolus quàm gratiam Dei, atq; erga peccatores tum clementiam tum longanimitatem esse immensam: aduentum item illius ad iudicium haud procul abesse, resurrectionemq; hominum uniuersalem fore: cupere interim Deum à uia iustitiæ deerrantes homines
se se

se se colligere, longoq; quasi postliminio ad amantissimum illorum patrem redire: quin illos, qui inuitantem Deum auersati fuerint, poenas apud inferos æternas manere ac diras: præmia uerò illorū, qui trahenti Deo sponte ipsi sua paruerint, manumq; porrexerint, ac non fictæ pietatem coluerint, suauia esse amœnaq;, ac nullo unquam limite finienda, sed sempiterna conclusa annorum serie absque tempore in cœlis. Atque hæc quidem omnia quemadmodū in Deo, qui perfectissima est ueritas, firmata sunt, atque à diuina illius mente in electorum intellectum profecta & infusa, sic ab indoctis parumq; suis in sententijs firmis, malè habentur. Et cum à deprauato illorum intellectu percipi nō possint, ad sua ipsorum commenta pertrahunt, falsaq; detorquent interpretatione. Nam qui semel à recto religionis itinere deerrarint obduruerintq; in erratis (ut planè agunt hypocritæ & hæretici) hi ut plurimum inter sacrarum litterarum amœnitates spinosas commiscentes opiniones ac somnia, fallaces, chimærisq; portentosissimis plenas persuasiones afferre consueuere: quorum tamen finis exitium futurum est æternum ac ærumnosum. Equem alium finem? quem terminum? quem tandem exitum præstolari posse iudicas Dei hostes, nisi horrendum, terrificum, formidolosum, minacem, letalem?

Vos itaq; dilecti posteaquã id præcognouistis, (à sanctis autoribus admoniti) caute ne simul à nefariorum errore seducti excidatis à propria firmitate. (fidem intelligit) Sed crescite in gratia & cognitione domini nostri & saluatoris I E S V Chisti. Ipsi gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

F I N I S.